

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerde Verilen Toplumsal Cinsiyet Mesajlarına Yönelik Görüşleri ve Öz Bildirime Dayalı Pratikleri

Nida ALTIPARMAK CENGİZ¹, Volkan ŞAHİN²

Öz: Bu çalışmanın amacı okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerde verilen toplumsal cinsiyet mesajlarına ve bu mesajların çocukların toplumsal cinsiyet algısına olan etkisine ilişkin görüşlerini araştırmaktır. Buna ek olarak, öğretmenlerin bu etkilere yönelik sınıf ortamında neler yaptığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırmanın katılımcıları Niğde ilindeki devlet okullarında eğitim veren 25 okul öncesi öğretmenidir. Araştırma nitel araştırma yöntemi kapsamında bir olgubilim çalışması olarak yürütülmüştür. Çalışmanın verisi yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların birçoğu çizgi filmlerin kadın karakterlerin ev içi rollerde, erkek karakterlerin ise daha ön plandaki ve aktif rollerde gösterilmesi gibi toplumsal cinsiyet mesajları içerdiğini düşünmektedir. Ayrıca öğretmenler çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajlarının etkilerini çocukların serbest zamandaki davranışlarında, tüketim davranışlarında, toplumsal cinsiyet inançlarında ve akran ilişkilerinde gözlemlemektedir. Çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet algısına olan etkilerini gözlemlemelerine rağmen, birçok öğretmen sınıf ortamında bu etkilere yönelik bir müdahalede bulunmamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitimi, Okul Öncesi Öğretmeni, Çizgi Film, Toplumsal Cinsiyet Algısı

Early Childhood Teachers' Views and Self-Reported Practices About Stereotypical Gender Role Messages in Children's Cartoons

Abstract: This study aims to examine early childhood teachers' views on the gender role messages in children's cartoons and their effect on children's perception of gender. Additionally, it aims to determine how teachers address these effects in the classroom environment. The participants of this study are 25 early childhood teachers serving in public schools in Niğde Province. The study was conducted as a phenomenological study, one of the qualitative research methods. Data were collected using semi-structured interviews. The results reveal that majority of the participants believe that children's cartoons include stereotypical gender messages, such as depicting female characters in domestic roles and male characters in more prominent and active roles. Furthermore, teachers observe the effects of the gender messages in cartoons on children's free time activities, consumption behaviors, gender beliefs, and peer relationships. Despite observing the effects of children's cartoons on children's perception of gender, many teachers do not interfere with these effects in the classroom environment.

Keywords: Early Childhood Education, Early Childhood Teacher, Children's Cartoons, Gender Role Perception

Geliş Tarihi: 15.10.2024

Kabul Tarihi: 26.06.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Niğde, Türkiye, e-posta: nida6parmak@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4269-7507>

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Ankara, Türkiye, e-posta: vsahin@metu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5029-5706>

Atıf için/ To cite:

Altıparmak Cengiz, N., & Şahin, V. (2025). Okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerde verilen toplumsal cinsiyet mesajlarına yönelik görüşleri ve öz bildirime dayalı pratikleri. *Yaşadıkça Eğitim*, 39(3), 568–592. <https://doi.org/10.33308/26674874.2025393831>

Günümüz dünyasında çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını medya ile iç içe geçirmektedir (Rideout & Robb, 2020). Okul öncesi dönemdeki çocuklar arasında en yaygın medya ürünlerinden biri çizgi filmlerdir (Aktaş Arnas, 2005; Temiz, 2019). Öyle ki bazen çizgi filmler çocukların sosyalleşme sürecinde okul ve aile gibi etkenlerin önüne geçebilmektedir (Giroux, 1983). Çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisi de literatürde uzun yıllardır tartışılan bir konu olarak göze çarpmaktadır (Davidson ve diğerleri, 1979; Frueh & McGhee, 1975; Hust & Brown, 2008; Signorielli, 1990; Şahin & Alat, 2021).

Son dönemlerde bazı çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmediğini ortaya koyan çalışmalar bulunsa da (Keys, 2016; Laskar, 2021; Martin, 2017) okul öncesi dönemdeki çocuklar tarafından izlenen birçok çizgi filmde toplumsal cinsiyet kalıp yargıları sürdürülmektedir (Deniz, 2021; Kalaycı, 2015; Walsh & Leaper, 2020; Zaheen ve diğerleri, 2020). Çizgi filmlerde erkek başrollere daha fazla yer verilmekte ve erkek karakterler kadınlara göre daha fazla ekranda kalmaktadırlar (Geena Davis Institute on Gender in Media, 2019; Zaheen ve diğerleri, 2020). Kadın karakterler ev işleri, çocuk bakımı ve yemek hazırlama gibi ev içi rollerde gözlemlenirken; erkekler daha fazla toplumsal alanda bulunmakta, iş hayatı, bilim ve teknoloji ile uğraşma ve araba kullanma gibi işler ile ilişkilendirilmektedir (Deniz, 2021).

Birçok çalışmada televizyon izleme sıklığı çocukların toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun inanış ve tutumları ile ilişkilendirilmiştir (Bond, 2016; Gündüz ve diğerleri, 2020). Medyadaki toplumsal cinsiyet rollerine maruz kalan kız çocukları olumsuz bir beden algısı oluşturmakta (Slater & Tiggemann, 2016), sıklıkla süper kahraman içeriklerini izleyen oğlan çocukları ise fiziksel şiddet gibi kalıplaşmış maskülen davranışları içselleştirerek, oyunlarına yansıtmaktadırlar (Coyne ve diğerleri, 2017). Bandura'nın (1977) Sosyal Öğrenme Teorisini temel alan Cinsiyet Rolü Sosyalleşme Teorisi bu durumu medyanın karakterler yoluyla çocuklara kadın ve erkek modeller sağlaması ile açıklamaktadır. Sıklıkla toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun kadın ve erkek modeller ile karşılaşan çocuklar bu kalıpları benimsemektedir (Witt, 2000). Benzer şekilde, Cinsiyet Şema Teorisine göre çocuklar kendi cinsiyetlerini ayırt ettiklerinde kendileri ile aynı cinsiyetten modelleri taklit etme eğilimindedirler (Berns, 2013). Bu modeller çocuklara yalnızca yaşadıkları toplum tarafından değil, çizgi filmler tarafından da sunulmaktadır (Oruç ve diğerleri, 2011).

Toplumsal cinsiyet kalıplarını benimseyen çocuklar kendi cinsiyetleri ile ilişkilendirilen davranışlara, ilgi alanlarına, mesleklere ve fiziksel görünüşe sahip olmaları gerektiğine, hatta kendi cinsiyetlerine uygun kabul edilen oyuncaklar ile oynamaları gerektiğine inanabilirler. Toplumsal cinsiyet kalıplarının çizdiği çerçeve nedeniyle çocuklar, öz benliklerinin istek ve ihtiyaçlarını karşılayamayabilir, sahip oldukları yetenekleri ortaya koyamayabilirler (Sikora & Pokropek, 2011). Sonuç olarak, bu durum çocukların özgür ve çok yönlü bireyler olmak yerine sınırlı deneyimler yaşamalarına neden olabilir (Blakemore ve diğerleri, 2008). Diğer bir deyişle, çocukların toplumsal cinsiyet dayatmalarını kabul etmelerinin önüne geçilmesi, onları yaşamları boyunca doyuma ulaştıracak tercihleri yapabilmeleri için gerekli ve önemlidir.

Türkiye'de çocukların televizyon izleme alışkanlıklarına ilişkin en güncel çalışma, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK, 2013) tarafından 2013 yılında tamamlanan Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması'dır. Bu araştırmaya göre Türkiye'de çocukların %97,9'unun evinde televizyon bulunmaktadır (RTÜK, 2013). 2-4 yaş arası çocuklar günde ortalama iki buçuk saat, 5-8 yaş arası çocuklar ise üç saatin üzerinde ekrana maruz kalmakta, bu ekran maruziyetinin %73'ünü televizyon kapsamaktadır (Rideout & Robb, 2020). Medya ile böylesine iç içe yaşarken çocukları çizgi filmlerin içerdiği toplumsal cinsiyet mesajlarının etkilerinden korumak için onları medyadan uzak tutmak uygulanabilir bir öneri değildir. Bunun yerine çocukları medyadaki mesajları doğru bir şekilde değerlendirmeleri için gerekli beceriler ile donatmak daha kalıcı ve mümkün bir çözüm olacaktır (Vodopivec, 2011). Erken dönemlerden itibaren eleştirel medya okuryazarlığı becerileri kazandırmak, çocukların toplumsal cinsiyet mesajları dahil olmak üzere medyanın sunduğu tüm içeriklere eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşmalarına yardımcı olacaktır (Flores-Koulis ve diğerleri, 2011).

Okul öncesi öğretmenleri çocukların erken dönemlerden itibaren eleştirel medya okuryazarlığı becerilerini kazanmalarında önemli bir role sahiptir (Erdem & Erişti, 2018). Öğretmenler çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajları hakkında sınıfta tartışarak, etkinlikler planlayarak veya fırsat eğitimi yoluyla

çocukları destekleyebilir, medyadaki kurgulanmış gerçekliği anlamalarına yardımcı olabilirler (Chakroff & Nathanson, 2008; Çelebi, 2014; Flores-Koulish ve diğerleri, 2011; Strasburger ve diğerleri., 2013). Ayrıca alan yazındaki birçok araştırma aktif yetişkin arabuluculuğunun olumlu etkisini ortaya koymaktadır (Hust & Brown, 2008; Nathanson & Cantor, 2000). Aktif yetişkin arabuluculuğu çocuklar medya ile vakit geçirirken veya sonrasında onlarla izledikleri içeriklerin neleri amaçladığı, gösterilen olay ve durumların gerçek hayat ile ne kadar uyumlu olduğu hakkında yapılacak konuşmaları içerebilir. Kirsh'e (2010) göre okul öncesi sınıflarında yetişkin arabuluculuğu öğretmenin çocuklar ile medya ürünlerinin nasıl ve kimler tarafından oluşturulduğu ve nelerin amaçlandığı hakkında başlatacağı tartışmalar ile sağlanabilir. Benzer şekilde Siibak ve Vinter (2014) sınıfta çocukların sevdiği popüler kültüre ait karakterler hakkında tartışarak onları savunmasız alıcılar konumundan çıkarıp eleştiren ve sorgulayan konumuna geçirmeyi önermiştir. Ayrıca, öğretmenler aileleri bu konuda bilinçlendirerek evde de aktif arabuluculuğun sürdürülmesini sağlayabilirler (Chakroff & Nathanson, 2008).

İlgili literatürde ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocukların medya kullanımı ve medyanın çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerini konu alan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Ciboci ve diğerleri, 2014; Darga ve diğerleri, 2021; Merdin, 2017; Neumann ve diğerleri, 2020; Nikken & Schols, 2015; Şahin ve diğerleri, 2018). Flores-Koulish ve diğerlerine (2011) göre alan yazında okul öncesi öğretmenlerinin medya ile alakalı konuları sınıfta nasıl ele aldığını ilişkin daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajları özelinde düşünüldüğünde de okul öncesi öğretmenin tutumu çocukların bu mesajlara bakış açısını etkileyecek bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Malhoyt-Lee (2018) medyanın okul öncesi dönemdeki kız çocuklarının kimlik gelişimine olan etkisine ilişkin çalışmada kız çocuklarının davranışlarının, giyim kuşam tercihlerinin, konuşma şekillerinin medyadaki karakterlerden etkilendiğini, ancak öğretmen ve annelerin bu etkilerin farkında olsalar da müdahalede bulunmadıklarını ortaya koymuştur. Bandura'nın (1977) Sosyal Öğrenme Teorisine göre davranışlarının sonuçları çocuklara yeni öğrenmeler kazandırır. Bu durumda çizgi filmlerde sunulan toplumsal cinsiyet mesajlarının çocuklar üzerindeki etkisine yönelik öğretmen müdahalesi çocukların bu rolleri içselleştirip içselleştirmemesi konusunda belirleyici olacaktır.

Dolayısıyla mevcut çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajları ve bu mesajların çocukların toplumsal cinsiyet algısına olan etkisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerinin bu etkilere yönelik sınıf ortamında neler yaptığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rolü mesajlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet rolü algıları üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Okul öncesi öğretmenleri çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet rolü algıları üzerindeki etkisini sınıf ortamında nasıl ele almaktadır?

Yöntem

Mevcut çalışma okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajları ve bu mesajların çocukların toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerini ve öz bildirimlerine dayalı olarak bu konuyu sınıfta nasıl ele aldıklarını belirlemek için gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim insanlar tarafından bilinen fakat derinlemesine bir anlayışa sahip olunmayan konular, olaylar, durumlar, deneyimler, algılar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmayı amaçlar (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Katılımcılar

Mevcut araştırma Niğde ilindeki bağımsız ve ilköğretime bağlı devlet okullarındaki anasınıflarında öğretmenlik yapan 25 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları ölçüt örneklem

yöntemi ile belirlenmiştir. Ölçüt örneklem yönteminde katılımcılar araştırmanın gereklerine uygun olarak belirlenmiş bazı ölçütlere göre seçilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu çalışmada ölçüt, katılımcı okul öncesi öğretmenlerinin en az beş yıllık öğretmenlik deneyimine sahip olmasıdır. Katılımcıların onlara yöneltilen soruları deneyimlerine dayanarak yanıtlayabilmesi için bu ölçüt gerekli görülmüştür.

Olgubilim araştırmalarındaki uygun örneklem büyüklüğü ile ilgili net bir sınır bulunmamaktadır. Bu sayı Dukes'e (1984) göre 3 ile 10 arasında, Polkinghorne'a (1989, aktaran Creswell, 2007) göre 5 ile 25 arasında olmalıdır. Marshall ve Rossman'a (2016) göre ise olgubilim araştırmalarında örneklemin büyüklüğünü belirlemede araştırmacının esnek olması daha uygundur. Veri doygunluğuna ulaşırsa araştırmacı veri toplama sürecini sonlandırabilir veya gerektiğinde yeni katılımcılar ekleyebilir (Robinson, 2014). Veri doygunluğunun belirlenmesinin yollarından biri veri toplama ve veri analizi süreçlerini birlikte yürütmektir (Akçay & Koca, 2024). Mevcut çalışmada da araştırmacılar veri toplama ve veri analizi süreçlerini birlikte yürütmüş, bu sayede elde edilen veri tekrar etmeye başlayana ve araştırma sorularına hizmet edecek niteliğe ulaşana kadar veri toplama sürecine devam edilmiştir. Çalışma ölçütlere uygun olarak belirlenen 24 kadın 1 erkek olmak üzere 25 okul öncesi öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Çalışmanın verisi araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler önceden belirlenmiş soruları içerse de araştırmacının sonda sorular sorarak katılımcıdan daha fazla bilgi edinmesine olanak sağlar (Lune & Berg, 2017). Yarı yapılandırılmış görüşme formu yapılan detaylı literatür taraması neticesinde ulaşılan çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin sunumu (örn., Baker & Raney, 2007; Walsh & Leaper, 2020), çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklar üzerindeki etkileri (örn., Coyne ve diğerleri, 2014; Ward & Aubrey, 2017), ve öğretmenlerin bu konudaki görüşleri (örn., Malhoyt-Lee, 2018) üzerine yapılmış çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki akademisyen ve iki okul öncesi öğretmene gönderilerek uzman görüşü alınmıştır. Akademisyenlerden birinin çocuk ve medya alanında çalışmaları bulunmaktadır. 14 yıldır alanda çalışmakta olup, şu anda bir devlet üniversitesinde görev yapmaktadır. Diğer akademisyenin ise okul öncesinde toplumsal cinsiyet alanında çalışmaları bulunmaktadır. 18 yıldır alanın içinde olup, şu anda bir vakıf üniversitesinde görev yapmaktadır. Uzman görüşü alınan iki okul öncesi öğretmeni ise 10 yıldan fazla süreyle okul öncesi dönemdeki çocuklarla çalışmakta olan deneyimli öğretmenlerdir. Akademisyenler ve öğretmenlerden sağlanan uzman görüşleri uyarınca görüşme sorularında bazı değişiklikler yapılmıştır. Örneğin bazı sorular daha anlaşılır olacak şekilde yeniden yazılmıştır.

Pilot Çalışma

7 okul öncesi öğretmeni ile pilot görüşmeler yapılarak görüşme soruları gözden geçirilmiş, bazı sorularda gerekli görülen değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, bazı katılımcıların "toplumsal cinsiyet rolleri" ve "cinsiyet rolü algısı" gibi ifadeler ile karşılaştıklarında rahatsız hissettikleri gözlemlenmiştir. Bu durumun öğretmenlerin bu terimlere aşina olmaması veya toplumsal cinsiyet gibi tartışmalı bir konuda yorum yapmaktan çekinmeleri gibi nedenleri olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bahsi geçen sözcükler değiştirilerek sorularda "kadın ve erkek rolleri" ve "çocukların kadın ve erkeklerin rollerine yönelik algıları" gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu değişikliğin sonraki görüşmelerde öğretmenlerin düşüncelerini ifade ederken daha rahat hissetmesine yardımcı olduğu gözlemlenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın yapılması için gerekli etik izin bir devlet üniversitesinin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından sağlanmıştır. Niğde ilindeki devlet anaokulu ve anasınıflarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri ile yapılacak görüşmeler için MEB Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır. Okul müdürleri ile yapılan görüşmeler neticesinde sekiz okul çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Öğretmen görüşmeleri okul içerisinde okul müdürleri tarafından sağlanan boş sınıf, drama salonu, ofis gibi sessiz alanlarda yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenler çalışmanın amacı, ses kaydının alınması ve diğer etik

hususlar hakkında bilgilendirilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcıların sözlü onayı ve bilgilendirilmiş onam formu ile yazılı onayı alınmıştır. Görüşme formu 7 demografik soru ve 11 açık uçlu görüşme sorusunu içermektedir. Demografik bilgilerin alınmasından sonra araştırmacı ses kaydını başlatarak katılımcıya açık uçlu soruları yöneltmiştir. Görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Yıldırım ve Şimşek (2018) nitel araştırmalarda veri analizini standart hale getirmenin araştırmacıyı sınırlayacağını, bu nedenle nitel araştırmacının veri analizinde esnek ve yaratıcı olması gerektiğini vurgulamıştır. Mevcut çalışmada Creswell (2007) tarafından önerilen olgubilim araştırmaları için veri analizi adımları takip edilmiştir. Öncelikle görüşmelerden elde edilen ses kayıtları yazılı hale getirilmiştir. Genel bir anlayış kazanılması için öncelikle bu dökümler okunmuş, daha sonra önemli ifadeler listelenmiştir. Diğer bir ifade ile kodlar oluşturulmuştur. Kodlar gruplanarak kategoriler oluşturulmuş, verilerin açık ve anlaşılır bir şekilde sunulması için tablolar oluşturulmuştur. Verilerin analizinde Maxqda 2020 yazılımından yararlanılmıştır. Katılımcıların kimlik bilgilerinin korunması amacıyla öğretmenlerin gerçek isimleri yerine katılımcı numaraları kullanılmıştır. Örneğin, "Katılımcı 20" için "K20" kısaltması kullanılmıştır. Merriam'a (2009) göre olgubilim çalışmalarında araştırmacının veri toplama ve analiz sürecini eş zamanlı olarak yürütmesi uygundur. Mevcut çalışmada veri analizine ilk görüşmelerin yapılmasından itibaren başlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenilirlik

Veri analizinde iki kodlayıcı yer almıştır. Kodlayıcılardan ilki ilk yazar, ikincisi ise okul öncesi eğitimi alanında yüksek lisans eğitimine devam etmekte olan bir okul öncesi öğretmenidir. Miles ve Huberman'a (1994) göre kodlayıcılar en az %70 oranında görüş birliği sağlamalıdır. Mevcut çalışmada bu oran %87 olarak bulunarak çalışmanın güvenilir olduğu varsayılmıştır. Çalışmanın geçerliği pilot çalışma ve uzman görüşlerinin alınması ile sağlanmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma 377.080 nüfuslu (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024) bir Orta Anadolu şehrinde yapılmıştır. Dolayısıyla aynı çalışmanın Türkiye'nin çeşitli illerinde ve farklı sosyoekonomik düzeylerde yeniden yapılması durumunda sonuçların farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışmanın katılımcıları 24 kadın, 1 erkek okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların cinsiyet dağılımının daha dengeli olduğu benzer çalışmaların yapılması, kadın ve erkek okul öncesi öğretmenlerinin medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisine ilişkin bakış açılarının daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Bulgular

Bu bölümde görüşmelerden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Bulgular her bir araştırma sorusuna yönelik gruplanmış olan temaların altındaki kategori ve kodları gösterecek şekilde tabloleştirilmiştir. Örneğin, ilk araştırma sorusuna ilişkin bulgular "Okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rolü mesajları hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular" başlığı altında toplanmış olup, Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kadın Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri, Okul Öncesi Öğretmenlerinin Erkek Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerdeki Kalıplaşmış Cinsiyet Rolü Mesajlarına İlişkin Görüşleri şeklinde ayrı temalar halinde sunulmuştur. Sonrasında her bir temanın altında o temaya ait kategoriler ve kodlar tabloleştirilmiştir ve görüşmelerden alıntılar yapılarak bulgular detaylandırılmış, daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir. Ayrıca, ilgili yerlerde katılımcıların ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerdeki Toplumsal Cinsiyet Rolü Mesajları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmacı sonraki sorulara temel oluşturması için ilk olarak öğretmenlere sınıflarındaki çocukların izlemeyi en çok tercih ettiği çizgi filmlerin ve en sevilen çizgi film karakterlerinin neler olduğunu sormuştur. Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerine göre sınıflarındaki çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi

filmler Rafadan Tayfa (n=11), Karlar Ülkesi (n=11), Örümcek Adam (n=7), Kral Şakir (n=5), Pijamaskeliler (n=5), Batman (n=4), Niloya (n=3), Elifin Düşleri (n=3), ve Maşa ile Koca Ayı'dır (n=3). En sevilen karakterler ise Karlar Ülkesi'ndeki Elsa karakteri (n=12), Örümcek Adam (n=11), Rafadan Tayfa'daki Hayri karakteri (n=6), Batman (n=5), Pijamaskeliler (n=4), Superman (n=4) ve Niloya'dır (n=4). Okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rolü mesajları hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kadın Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri, Okul Öncesi Öğretmenlerinin Erkek Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerdeki Kalıplaşmış Cinsiyet Rolü Mesajlarına İlişkin Görüşleri temaları altında sunulmuştur.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kadın Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kadın Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri temasına ait bulgular Fiziksel Özellikler, Kişilik Özellikleri ve Roller kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kadın Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod
Fiziksel Özellikler	Güzellik standartları (n=10) Standart renkler (n=2)
Kişilik Özellikleri	Pasif (n=7) Naif (n=7) Şefkatli (n=2) Sakin (n=2) Zeki (n=1) Kendi kendine yetebilen (n=1)
Roller	Ev içinde bulunan (n=10) Prenses (n=8) Başarması beklenmeyen (n=2) Bir mesleğe sahip (n=2) Araba kullanan (n=1) Başrol (n=1) Lider (n=1)

Kadın çizgi film karakterlerinin fiziksel özelliklerine ilişkin öğretmen görüşleri güzellik standartları (n=10) ve standart renkler (n=2) kodlarını içermektedir. Öğretmenler çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin giyim kuşamında genel olarak pembe ve kırmızı gibi toplumda feminenlik ile ilişkilendirilen renklerin kullanıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretmenler özellikle kız çocukları tarafından sevilen Karlar Ülkesi çizgi filmdeki Elsa ve Anna gibi karakterlerin renkli göz, uzun ve sarı saç, zayıf vücut gibi fiziksel özelliklere ve süslü kıyafetlere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler güzellikleri ile öne çıkan bu kadın karakterlerin birbirlerine benzer fiziksel özellikler taşıdığını ifade etmişlerdir. Örneğin; "...dediğim gibi genelde ince, makyajlı, prenses. Yani farklı bir karakter yok." (K13)

Öğretmen görüşlerine göre kadın çizgi film karakterlerinin kişilik özelliklerine ilişkin kodlara bakıldığında toplumda feminenlik ile ilişkilendirilen kişilik özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcılar kadın karakterlerin genellikle pasif (n=7), naif (n=7), şefkatli (n=2) ve sakın (n=2) kişilik özelliklerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak, çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıktığını, zeki (n=1) ve kendi kendine yeten (n=1) kadın karakterlerin de çizgi filmlerde yer aldığını ifade eden katılımcılar da vardır. K5 bu konuda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

İbi'de tamamen bir kız karakter üzerinden çizgi film gidiyor ve bir araştırma, bir sonuca ulaşma... Bir kız çocuğu olarak yanında anne babası falan yok. Yanında o kaplumbağa ile birlikte hoşuma gidiyor. İbi'yi çok severim bu yüzden ben. Yani bence kız çocuklarının örnek alması gereken bir karakter. (K5)

Okul öncesi öğretmenlerinin kadın karakterlerin rollerine ilişkin görüşlerini içeren kategoride ise ev içinde bulunma (n=10) ve prenseslik (n=8) rolleri ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar Kral Şakir, Elifin Düşleri, Niloya, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler ve Rafadan Tayfa gibi çizgi filmlerden örnekler vererek kadın karakterlerin genel olarak ev içerisinde temsil edildiğini gözlemledikleri şeklinde cevap vermişlerdir. Örneğin K12 bu konuyu aşağıdaki ifadeleriyle vurgulamıştır.

Niloya'nın annesi hep evdeydi. Çoğunlukla yemek yaptığını hatırlıyorum. Elif'in annesi de öyleydi. Daha çok şeyi dayatıyor sanki, evde olmaları gerekiyor gibi. Çoğu çizgi filmde bence öyle. Çoğu çizgi filmde annelerin çalışmadığını görüyorum. Aslında çalışan anneler de gösterilmeli bence. Bana göre onu dayatıyorlar. Anneler sanki evde durur, babalar gider çalışır. (K12)

Öne çıkan diğer kod olan prenseslik (n=8) rolü konusunda ise öğretmenler sınıflarındaki çocuklar arasında popüler olan çizgi filmlerde birçok kadın karakterin prenses rolünde olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre bu karakterler genellikle gerçekçi olmayan fiziksel özelliklere ve süslü kıyafetlere sahiptirler. Ayrıca kırılğandır ve kurtarılmak için beklerler. Örneğin K10 aşağıdaki şekilde yanıt vermiştir.

...kadınlar hep kurtarılmayı bekleyen. Prens dedik ya onlar kurtarılmayı beklerler. Kurtarılmak için bir çaba harcamazlar, bir kahraman gelir, o da erkektir. Erkek gelir, prensesi kurtarır. (K10)

Diğer yandan kadın karakterlerin meslek sahibi olma (n=2), araba kullanma (n=1), başrolde bulunma (n=1) ve liderlik etme (n=1) gibi geleneksel cinsiyet rollerinin dışında da temsil edildiğine dair kodlar ortaya çıkmıştır.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Erkek Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Erkek Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri temasına ait bulgular Fiziksel Özellikler, Kişilik Özellikleri ve Roller kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Erkek Çizgi Film Karakterlerine İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod
Fiziksel Özellikler	Güçlü (n=10)
	Kaslı (n=3)
	Standart renkler (n=1)
Kişilik Özellikleri	Baskın (n=7)
	Lider olma (n=3)
	Akıllı (n=1)
	Özgüvenli (n=1)
Roller	Kahraman (n=8)
	Kazanan/ şampiyon olan (n=8)
	Şiddet içeren davranışlarda bulunan (n=8)
	Ailenin geçimini sağlayan (n=6)
	Kamusal alanda/ev dışında bulunan (n=6)
	Fiziksel olarak aktif (n=5)
	Başrol (n=4)
	Top oynayan (n=3)
	Araba kullanan (n=2)
	Teknoloji ve bilim ile ilgilenen (n=2)

Katılımcıların çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin fiziksel özelliklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, erkek karakterlerin güçlü (n=10) ve kaslı (n=3) olduğunun belirtildiği görülmektedir. Öğretmenlere göre erkek karakterler fiziksel güçlerini kullanarak şiddet uygulamakta ve bu yolla hedeflerine ulaşmaktadırlar. Ayrıca, K11 çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin toplumda var olan güçlü erkek kalıp yargısını pekiştirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir.

Erkekler zaten her zaman kendi toplumumuzda olduğu gibi ön planda. Onlar hep güçlü, kuvvetli. Mesela Örümcek Adam'da her haksızlığa, her şeye baş gelebiliyor gözüktüyor erkekler. (K11)

Ayrıca K4 kadın karakterlerde olduğu gibi erkek karakterlerde de cinsiyete göre kalıplaşmış renklerin tercih edildiğini ifade etmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin kişilik özelliklerine ilişkin görüşlerine bakıldığında yine toplumda maskülenlik ile ilişkilendirilen kişilik özelliklerinden baskın olma (n=7), lider olma (n=3), akıllı (n=1) ve özgüvenli olma (n=1) gibi kodlar göze çarpmaktadır. K5 bu konudaki düşüncelerini Vikingler isimli çizgi filmde örnek vererek açıklamıştır.

Anne karakteri çok baskın bir karakter değildi... ..Ekibi de baba yönetiyor. Mesela yanında bir kız çocuk var, o da zeki aslında fikir paylaşıyorlar ama nedense oğlan (Viki) bir şekilde hep ön planda. Bence alttan alta cinsiyet ayrımını empoze ediyor. (K5)

Çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin rollerine ilişkin katılımcıların görüşleri incelendiğinde kahraman (n=8) ve şiddet uygulayan (n=8) kodlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmenlere göre, çizgi filmlerdeki erkek karakterler süper güçlerini kullanarak insanlara yardım ediyor ve kötülükle savaşıyorlar. K22 ve K7 bu konuda Örümcek Adam ve Batman karakterlerinden örnek vermişlerdir. K18 ise erkek karakterlere atfedilen bu tür rollerin toplumda erkek şiddetinin normalleşmesine neden olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

Kurtarıcı ama aynı zamanda şiddet uygulayan. Bu anlamda, toplum aslında erkek şiddetini kabul ediyor. (K18)

Öne çıkan diğer bir kod ise ve kazanan/şampiyon olan (n=8) rolüdür. Öğretmenlere göre, çizgi filmlerdeki erkek karakterler tüm yarışları kazanmakta ve güçlerini kullanarak kötü karakterleri yenmektedirler. Bunlara ek olarak, katılımcılar ailenin geçimini sağlayan (n=6), kamusal alanda/ev dışında bulunan (n=6), fiziksel olarak aktif olan (n=5) ve başrol olan (n=4) gibi ifadelerle de yer vermişlerdir. K11 bu konuyu aşağıdaki ifadeleri ile vurgulamıştır.

Trt Çocuk'taki Şule Bilgiç'in yazdığı Pepee karakterinde mesela anne evdeydi. Hep ev hanımı oluyor, hiç çalışan anneyi görmedik. Baba yine parasını kazanan oluyor, burada da değişmiyor. Erkekler hep güçlü unsur oluyor. (K11)

Öğretmenler aynı zamanda erkek karakterlere verilen rollere top oynayan (n=3), araba kullanan (n=2) teknoloji ve bilim ile ilgilenen (n=2) gibi örnekler de vermişlerdir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerdeki Kalıplaşmış Cinsiyet Rolü Mesajlarına İlişkin Görüşleri

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerdeki Kalıplaşmış Cinsiyet Rolü Mesajlarına İlişkin Görüşleri temasına ait bulgular Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının Dayatılması kategorileri altında incelenmiştir. Katılımcıların çizgi filmlerdeki kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki genel fikirlerini öğrenmek amacıyla "Diyelim ki bir projede görev aldınız. Sınıfınızdaki çocuklar arasında popüler olan çizgi filmlerdeki kadın ve erkek karakterlerin rollerini eşitlikçi mesajlar içerecek şekilde düzenlemeniz/değiştirmeniz gerekiyor. Nasıl değişiklikler yapardınız?" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerden alınan yanıtlar içerdiği temel fikir belirlenerek kodlanmıştır. Örneğin, katılımcı çizgi filmlerdeki erkek ve kadın karakterler arasındaki ev içi iş bölümünün daha eşitlikçi olması gerektiğini belirtti ise, araştırmacı bu ifadeyi "Ev içi görevlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre dağılımı" şeklinde kodlamıştır.

Tablo 3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerdeki Kalıplaşmış Cinsiyet Rolü Mesajlarına İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod
Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	Ev içi görevlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre dağılımı (n=11)
	Kadın karakterlerin aciz gösterilmesi (n=11)
	Kadın karakterlerin kariyer/meslek rollerinde gösterilmemesi (n=8)
Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının Dayatılması	Oğlan çocuklarına şiddetin empoze edilmesi (n=4)
	Standartlaşmış güzellik algısı (n=2)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kategorisinde birçok öğretmen çizgi filmlerde ev içi görevlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir biçimde dağıldığını (n=11) vurgulamıştır. K21 çizgi filmlerdeki bu geleneksel ev içi görev dağılımının günümüz gerçekliğini yansıtmadığını belirtmiştir.

Baba da evde kalabilir, anne de işe gidebilir. Günümüzde artık öyle şeyler var, işsiz babalar var, sadece işi olan anneler var. Hani toplumun bunu da yadırgamaması gerekiyor. Olabilir, çocuklarda kötü etki bırakmaması adına bu tarz şeylerin de olabileceğini, babanın da çocuğuna bakabileceğinin görülmesini isterim. (K21)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kategorisindeki diğer bir kod kadınların aciz gösterilmesidir (n=11). Örneğin genellikle erkek ana karakterlerin kahramanlık rolünde bulunduğunu belirtmişlerdir. K15'e göre bu durum, okul öncesi çocukların cinsiyet rolü algılarını etkileyebilir.

Kadın kurtarıcı değildir, daha pasiftir. Erkek kurtarıcıdır. Ya da bu karakter kadın olur... Yani mesela neden örümcek "adam", örümcek "kadın" değil? Bu tarz ayrımların olmaması gerekir. Çünkü 0-6 yaş grubu çok önemli bir yaş. Hayatlarının en önemli dönemi. Bilinçaltına kodlanmaması açısından kız-erkek ayrımı yapılmadan, çizgi filmlerin karakterlerine dikkat edilse daha iyi olur. (K15)

Katılımcılar ayrıca kadın karakterlerin /kariyer meslek sahibi olarak gösterilmediğini (n=8) ifade etmişlerdir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının dayatılması kategorisinde ise katılımcılar çocuklara standartlaşmış bir güzellik algısı sunulduğunu (n=2) ve çizgi filmlerin oğlan çocuklarına şiddeti empoze ettiğini (n=4) ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre şiddet çocuklara bir problem çözme yöntemi olarak sunulmaktadır. K22 bu konuya ilişkin görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

Dediğim gibi ben erkek karakterler üzerinde ciddi düzenleme yapmak gerekir diye düşünüyorum. Daha böyle uyumlu... Tamam, yardım edilsin, problemlere çözüm üretilsin ama bunun yöntemi olağanüstü güçler ya da olağanüstü bir varlık olmayı gerektirecek şekilde olmasın. Daha mümkün yöntemlerle olmasını tasarlamak isterdim açıkçası ve şiddete başvurmadan. (K22)

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Çocukların Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkilerine İlişkin Görüşleri Hakkındaki Bulgular

Araştırmacı katılımcılardan sınıflarındaki çocuklar tarafından en çok sevilen çizgi film karakterlerinin neler olduğunu öğrendikten sonra kız ve erkek çocukları için ayrı ayrı "Peki, bu çizgi film karakterleri kız/erkek çocuklarını nasıl etkilemektedir?" sorusunu yöneltmiştir. Ayrıca, araştırmacı uygun durumlarda "Örümcek Adam'ın şiddet içeren davranışlarından söz ettiniz. Bu davranışların Örümcek Adam çizgi filmini izleyen çocuklar üzerinde nasıl etkilerini gözlemliyorsunuz?" gibi sonda sorular sorarak daha detaylı bilgi edinmiştir. Öncelikle ortaya çıkan kodlar serbest zaman aktiviteleri, inançlar, tüketim davranışları ve akran ilişkileri kategorilerine ayrılmıştır. Çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet rolü algısı üzerindeki öğretmenler tarafından ifade edilen etkileri kız ve erkek çocukları için farklılaşmaktadır. Bu nedenle bulgular Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Kız Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkisine İlişkin Sınıf İçi Gözlemlerine Dayalı Görüşleri ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Erkek Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkisine İlişkin Sınıf İçi Gözlemlerine Dayalı Görüşleri şeklinde temalara ayrılarak sunulmuştur. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algısına Etki Eden Faktörler Hakkındaki Görüşleri teması altında ise çizgi filmlere ek olarak çocukların toplumsal cinsiyet algısına etki eden diğer faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri incelenmekte, öğretmenlerin çizgi filmleri bu faktörler arasında nerede konumlandığını ortaya konmaktadır.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Kız Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkisine İlişkin Sınıf İçi Gözlemlerine Dayalı Görüşleri

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Kız Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkisine İlişkin Sınıf İçi Gözlemlerine Dayalı Görüşleri temasına ait bulgular Serbest Zaman Aktiviteleri, İnançlar, Tüketim Davranışları ve Akran İlişkileri kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Kız Çocuklarının Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkilerine İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod
Serbest Zaman Aktiviteleri	Kendini çizgi film karakteri ile özdeşleştirme (n=8)
	Çizgi film karakterinin davranışını taklit etme (n=7)
	Evcilik oyununda geleneksel kadın rollerine bürünme (n=5)
	Çizimler (n=2)
İnançlar	Vücut algısı (n=15)
	Pasif olma (n=3)
	Gelecek hedefleri (n=3)
	Eşitlikçi cinsiyet rollerini gözlemleme (n=1)
Tüketim Davranışları	Kullanılan ürünler (n=12)
	Renkler (n=5)
Akran İlişkileri	Oğlan çocuklarını dışlama (n=1)

Birçok katılımcı (n=8) kız çocuklarının serbest zamanda kendilerini sevdikleri çizgi film karakterleri ile özdeşleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler serbest oyunda kız çocuklarının Karlar Ülkesi çizgi filmindeki Elsa gibi güzellik, prenseslik ve güç gibi unsurlara sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir.

Mesela sınıfımızda kilolu olan bir çocuğa direkt sen Hayrisin diyorlar ona en yakın şeyi direkt orayla bağdaştırıp o rolü ona veriyorlar. Ama mesela Elsa'ya çoğu benzemiyor, Anna'ya benzemiyor ama hep o olmak istedikleri için aralarında tartışma çıkıyor. Hayır ben Elsayım ben Anna olacağım diyorlar. Rol paylaşamama da var. Çünkü hepsi onu olmak istiyor, hepsi ondaki gücün kendisinde olmasını istiyor. (K2)

Benzer şekilde, öğretmenler kız çocuklarının çizgi film karakterlerinin davranışlarını taklit ettiklerini (n=7) gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. K2, K3 ve K6 bu konuda da özellikle Karlar Ülkesi çizgi filmdeki Elsa karakterine değinerek, kız çocuklarının Elsa gibi dans etmeleri, yürümeleri ve konuşmaları, sorunları çözmek için sihir kullanmayı düşünmeleri gibi gözlemlerini paylaşmışlardır. Öğretmenler ayrıca kız çocuklarının çizgi filmlerde gördükleri geleneksel kadın rollerini evcilik oyunlarına yansıttıklarını (n=5) belirtmişlerdir. K2 bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

Mesela çocuklar evcilik oynarken birine diyor sen Hayri ol ötekine diyor sen Mete ol. Hemen kız çocuğuna diyor ki haydi sen de annesi ol Hayri'nin. Mesela haydi Hayri'nin annesi tüm mahalleye köfte yapsın da dağıtsın diyor. Direkt onu mutfağa yönlendiriyorlar ve ondan yemek hazırlayıp mahallede oynayan çocuklara dağıtmasını bekliyorlar. Gerçekten çizgi filmde Hayri'nin annesi mutfakta yemek yapıyor ise direkt bunu alıp oyunlarına yerleştiriyorlar. Mesela orada çocuklar demiyor ki haydi Hayri'nin babası bize kurabiye yapsın da dağıtsın. Orada ne görüyorlarsa direkt oyunlarına yansıtıyorlar. (K2)

Öğretmenler çizgi filmlerdeki karakterlerin kız çocuklarının çizimlerine yansıdığını (n=2), resimlerde göz, yüz ve vücut yapılarının Elsa ve Anna karakterlerine benzer çizildiğini belirtmişlerdir.

İnançlar kategorisine bakıldığında vücut algısı (n=15), pasif olma (n=3), gelecek hedefleri (n=3) ve eşitlikçi cinsiyet rollerini gözlemleme (n=1) kodları göze çarpmaktadır. Katılımcılar çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin fiziksel özelliklerinin kız çocuklarının vücut algısını etkilediğini düşündüklerini belirtmişlerdir (n=15). Örneğin, K23 bu konuda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

Mesela öğrencim geçen günlerde dedi ki, öğretmenim Elsa'nın gözleri mavi, büyüdüğümde ben de lens takacağım, Elsa gibi olacağım. Daha küçük olduğum için annem izin vermiyor diyor. Mesela şu an sınıfta saçının bir bölümü pembe boyalı öğrencim var benim. Mesela bir tutam sarı boyalı öğrencim var. Bunlara işte Elsa'dan Barbie'den falan özeniyorlar. (K23)

İnançlar kategorisinde yer alan bir diğer kod ise pasif olma (n=3) kodudur. Öğretmenler çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin kırılgan, pasif, özgüvensiz, enerji ve kahramanlık gerektiren konularda başarısız şekilde temsil edilmesinin, kız çocuklarını etkilediğini düşündükleri şeklinde cevap vermişlerdir. K1 ve K10'a göre, kız çocuklarının serbest zaman oyunlarında daha sakin oyunlar tercih etmesi çizgi filmlerde verilen bu mesajlar ile ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde, öğretmenler kadın karakterlerin ev içi rollerde temsil edilmesinin kız çocuklarının gelecek hedeflerini etkilediğini (n=3), bu temsillerin kız çocuklarının gelecek hedeflerinin anne veya prenses olmak gibi kısıtlı bir alana sığmasına neden olabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. K8 bu konudaki ifadeleri aşağıdaki gibidir.

...kızlar dediğim gibi çok fazla ben büyüyünce ne olacağım? Ben anne olacağım. Yani büyüyünce şu mesleği olmak istiyorum, şunu yapmak istiyorum, şurayı gezmek istiyorum gibi bir şey değil. Öncelikle anne olacağım diyorlar. Bu da genelde dediğim gibi hem aile yapısı hem de izledikleri şeylerin etkisinden dolayı olduğunu düşünüyorum. (K8)

Tüketim davranışları kategorisinde ise kullanılan ürünler (n=12) ve renkler (n=5) kodları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerden alınan yanıtlara göre kız çocukları üzerinde sevdiği karakterin resmi bulunan veya onunla ilişkilendirilen su matarası, çanta, giysi gibi ürünleri kullanmaktan hoşlanmaktadırlar (n=12). Ayrıca, kız çocukları bu ürünleri kullandıklarında kendilerini o karakter ile özdeşleştirebilmektedirler. Örneğin K2 bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

...Ama çizgi filmler de büyük etki. Mesela mağazadaki bir kıyafetin üstünde Elsa varsa çocuk hemen onu almak istiyor. Onu giyip geldiğinde ertesi gün kendini öyle hissediyor. (K2)

Katılımcılar çizgi filmlerin kız çocuklarının renk tercihlerini de etkilediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir (n=5). K1 ve K2 renkler konusundaki bu katı ayırımın çocukların izledikleri çizgi filmlerde kadın ve erkek karakterler için renklerin kesin bir şekilde farklılaşması ile ilgili olabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Örneğin K2 aşağıdaki ifadeler ile görüşlerini belirtmiştir.

Kızlar genelde pembe mor lila gibi soft renkler seçerken, erkekler izledikleri çizgi filmde kullanılan renklerin ağırlığına göre seçimler yapıyorlar. (K2)

K8 ise, kız çocuklarının evcilik oyununa oğlan çocuklarını dahil etmek istemediklerini belirterek, bu konuyu çizgi filmlerde genellikle kadın karakterlerin ev içi rollerde gösterilmesi ile ilişkilendirmiştir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Erkek Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkisine İlişkin Sınıf İçi Gözlemlerine Dayalı Görüşleri

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Erkek Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkisine İlişkin Sınıf İçi Gözlemlerine Dayalı Görüşleri temasına ait bulgular Serbest Zaman Aktiviteleri, İnançlar, Tüketim Davranışları ve Akran İlişkileri kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 5. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çizgi Filmlerin Oğlan Çocuklarının Cinsiyet Rolü Algısına Olan Etkilerine İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod
Serbest Zaman Aktiviteleri	Taklit etme (n=15)
	Kendini karakter ile özdeşleştirme (n=9)
	Yaratıcı oyunda şiddet içeren davranışlar sergileme (n=6)
	Oğlan çocuklarının hep kazanan olmak istemesi (n=4)
	Evcilik oyununda geleneksel erkek rollerine bürünme (n=3)
Tüketim Davranışları	Çizimler (n=2)
	Kullanılan ürünler (n=15)
Akran İlişkileri	Renkler (n=5)
	Kız çocuklarını dışlama (n=6)
İnançlar	Akranlarına karşı şiddet içeren davranışlar sergileme (n=5)
	Geleneksel erkek rollerini benimseme (n=6)

Serbest zaman aktiviteleri kategorisine bakıldığında birçok öğretmen oğlan çocuklarının çizgi film karakterlerini taklit ettiğini (n=15) ve kendilerini karakterler ile özdeşleştirdiklerini (n=9) ifade etmektedir. K6, K11, K23 ve K16 göre oğlan çocukları Örümcek Adam ve Hulk gibi karakterleri rol model almakta, onlar gibi güçlü ve yenilmez olmak istemekte, oyunlarında bu karakterler ile kendilerini özdeşleştirmekte ve onların hareketlerine benzer davranışlar sergilemektedirler. Öğretmenler ayrıca oğlan çocuklarının çizgi filmlerdeki şiddeti oyunlarına yansıtılmalarının çizgi filmlerin istenmeyen etkilerinden biri olduğunu belirtmişlerdir. K7 bu konuda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

Kahraman gibi gördükleri için özellikle erkek olan Spiderman, Batman böyle daha aslında biraz, bazen acımasız, korumacı genel olarak da vurmalı kırmalı, savaşçı. Bu tarz gözlemliyorum. ...Erkek çocukları daha çok Batman Superman olup ve koşarak, hareketini yaparak birbirleri ile savaşıyorlar. Mesela masanın üzerine çıkıp uçuyorlar, yere atıyorlar. (K7)

Bulgularda dikkat çeken bir diğer kod ise öğretmenlerin çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin genellikle kazanan (n=4) olmasının oğlan çocukları üzerinde bıraktığını düşündükleri etki hakkındadır. K10 durumu aşağıdaki şekilde özetlemiştir.

Oyunlarda çok fazla kazanma arzusu vardı. Çocuklarda özellikle yarışmalı oyunlarda erkekler kaybettikleri zaman çok üzülüyorlardı. Bunda da çizgi filmlerin etkisinin olduğunu düşünüyorum. Çünkü oradaki kahraman hep kazanıyor. Hiçbir zaman kaybetmiyor. Yani hep kazanan bir taraf var. Yarışmayı da çocuk erkek olmakla ilişkilendiriyor. (K10)

Bunlara ek olarak, öğretmenler oğlan çocuklarının evcilik oyunlarında genellikle geleneksel erkek rollerinde (n=3) bulunmalarını çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin rolleri ile benzerlik gösterdiğini gözlemlediklerini belirtmişlerdir. K2 ve K13 ise çocukların çizgi film karakterlerini çizimlerine yansıttıklarını belirtmiştir.

Katılımcılar, çizgi filmlerin oğlan çocukların tüketim davranışlarını etkilediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Örneğin çocuklar sevdikleri çizgi film karakteri ile ilişkili olan kırtasiye araç-gereçleri ve giysileri tercih etmektedirler (n=15). K2, K9, K23 ve K25 bu tür ürünlerin kullanılmasının çocukların kendilerini karakterlerle özdeşleştirmelerine neden olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. K23 bu konuda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır.

Çocukların bu karakterlere özgü kıyafetleri de var pelerinli bluzlar gibi. Hulk'a yönelik pantolon, o tarz şeyler var. Çocuklar bunları giymeyi seviyor. Onları giydiği zaman da tabi ki bu kimliğe bürünüyor haliyle. Bunları da sınıfta birbirleri üzerinde uygulamaya çalışıyorlar. Mesela masanın üzerine çıkıp uçuyorlar, yere atıyorlar. (K23)

Katılımcılar ayrıca çizgi filmlerin de etkisiyle oğlan çocuklarının toplumda erkeklerle ilişkilendirilen renklerdeki (n=5) ürünleri kullanmayı tercih ettiklerini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Akran ilişkileri kategorisinde kız çocuklarını dışlama (n=6) ve akranlarına karşı şiddet içeren davranışlar sergileme (n=5) kodları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar çizgi filmlerdeki erkek karakterlerin oynadığı bir oyunu oynarken oğlan çocuklarının kız çocuklarını dışlama eğiliminde olduklarına dair görüşlerini bildirmişlerdir (n=6). K2, K4, K14 ve K16'ya göre oğlan çocukları, çizgi filmlerdeki erkek ve kadın temsillerinin de etkisiyle, kızların bazı oyunlarda başarılı olamayacaklarına inanmaktadırlar. K4 bu konudaki gözlemini paylaştığı ifadeler aşağıda verilmiştir.

...Rafadan Tayfa'daki oyunları oynamaya çalışıyorlar. Aşağıda bir basketbol potamız var. Çocuklar geçiyor. Daha çok erkek çocukları. Kızları mesela oyuna almıyorlar. Daha çok erkeklerle oynayalım, bu oyun erkek oyunu, onlar atamaz diyorlar. ...Rafadan Tayfa'da da genelde erkekler basket oynuyor. Orada mesela basket atmaya çalışırken kızlar attığı zaman erkekler o kadar şaşırıyor ki. Sen bunu nasıl attın oraya diyorlar. (K4)

Bir diğer kod ise akranlarına yönelik şiddet içeren davranışlar sergileme (n=5) ile ilgilidir. K7 bu konudaki gözlemini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

Mesela bir çocuğun elinde oyuncak varsa onu almak istediği zaman Spiderman deyip vurarak alabiliyor, elinden düşürüp koşarak gelerek, elindeki oyuncuğa vurarak düşürüp alabiliyor. (K7)

Katılımcılar ayrıca çizgi filmlerde verilen toplumsal cinsiyet mesajlarının oğlan çocuklarının geleneksel erkek rollerini (n=6) benimsemesine neden olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcı 11 bu konudaki düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir.

Erkekler hep güçlü unsur oluyor. Kadınlar hep arka planda. Kadınları güçlü rollerde göstermiyorlar. Erkek hep çalışan rolde oluyor. Çocuklar da bunu benimsiyorlar gibime geliyor. Çünkü oğlanlar Spiderman gibi güçlü olmak istiyorlar. (K11)

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algısına Etki Eden Faktörler Hakkındaki Görüşleri

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algısına Etki Eden Faktörler Hakkındaki Görüşleri temasına ait bulgular Aile, Çizgi Filmler, Akranlar ve Toplum kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 6. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algısına Etki Eden Faktörler Hakkındaki Görüşleri

Kategori	Kod
Aile	Ailenin cinsiyet kalıplarının oluşmasındaki rolü (n=17)
Çizgi Filmler	Toplumda var olan toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesi (n=7)
	Çocukların çizgi film seçimini etkileyen faktörler (n=6)
	Çocukların toplumsal cinsiyet algısını en az etkileyen faktör (n=4)
	Yetersiz aile ve toplum etkileşimi (n=4)
	Covid-19 salgını döneminde artan ekran süresinin etkisi (n=4)
Akranlar	En etkili faktör (n=3)
Akranlar	Akran ilişkileri (n=11)
Toplum	Toplum etkileşimi (n=11)
	Katı cinsiyet rolü ayrımları (n=5)

Öğretmenlerin birçoğu (n=17) çocukların toplumsal cinsiyet algısının şekillenmesinde ailenin rolünün önemini ifade etmişlerdir. Katılımcılar bunun sebebinin çocuğun ilk öğrenmelerinin ailede gerçekleşmesi olduğunu ifade etmişlerdir. K15 ve K25'e göre çocuklar aile yapılarını davranışlarına ve oyunlarına yansıtmaktadırlar. K15'in bu konudaki gözlemi aşağıdaki gibidir.

...Onlar (oğlanlar) baba oluyorlar mesela. Hatta geliyorlar bazen diyorlar ki öğretmenim ben baba oldum, ben de anne oldum, paylaşıyorlar. Dikkatimi çekmişti, telefon ediyor diyor ki, eve ne lazım gelirken ne getireyim? Kendi ailelerinden gördükleri bunlar, çünkü benim öğrencilerimin anneleri ev hanımı, babalar çalışıyor. Dışarı baba gidiyor, baba telefon ediyor, ihtiyaçları baba karşılıyor. Onlar da birebir oyunlarında yansıtıyorlar. (K15)

Benzer şekilde K2 de ailenin en etkili faktör olduğunu ifade etmiştir.

...çizgi filmlerden daha çok aileden kaynaklandığını düşünüyorum. Çünkü mesela çocuk doğduğunda evde gözlemliyor. Anne sürekli onu besliyor. Anne sürekli onun temizliğiyle ilgileniyor. Baba sürekli işe gidiyor, market alışverişi yapıyor, anneyi, aileyi ve kendisini koruyan kişi baba. (K2)

Çizgi filmler kategorisine bakıldığında, katılımcıların görüşlerinin çeşitli kodlarda ayrıştığı görülmektedir. Öne çıkan kodlardan biri çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet sunumunun toplumda var olan

toplumsal cinsiyet algısını sürdürüyor olmasıdır (n=7). Bu katılımcılara göre, geleneksel aile yapısına sahip olan çocukların çizgi filmlerde sunulan kalıplaşmış kadın ve erkek rollerini kabul etmesi daha olasıdır, çünkü bu roller kendi hayatında karşılık bulmaktadır. K10 çocukların annelerini pasif ve kırılgan olan prenses çizgi film karakterleri ile, babalarını da güçlü ve kahramanlık yapan erkek çizgi film karakterleri ile ilişkilendirdiklerini düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcılar bu durumun çocukların gelecek hayatlarında kendilerine biçtikleri rolleri etkileyebileceğini düşünmektedirler. K8'in bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

Eğer ailede genelde erkek baskınsa, kadın hep evde ise, evin sorumluluğu, temizlik, çocuk bakımı vs. kadının üzerinde ise zaten o çizgi filmi çocuk çok normal görüyor ve kız çocukları kendisinin de ileride öyle olacağını düşünüyor. (K8)

Katılımcılar ayrıca çocukların çizgi film tercihlerinin aile ve arkadaş gibi faktörlerden etkilendiğini (n=6) düşündüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre çocuklar akranları tarafından sevilen çizgi filmleri takip etme eğilimindedirler. Ayrıca, aileler çocuklarının cinsiyetine uygun olduğunu düşündükleri çizgi filmi izlemelerini istemektedirler. Örneğin K10 bu konudaki deneyimini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

Küçük bir şehir, İç Anadolu'dayız. Aileler eminim izledikleri çizgi filmlere bile müdahale ediyorlar. Şimdi daha naif olsunlar. Daha kız çizgi filmi. Sana uygun çizgi filmi izle gibi... (K10)

Çocukların anne babaları tarafından yeterince ilgi görmediği ve onlarla güçlü iletişim bağları kuramadıkları için çizgi filmler ile daha fazla vakit geçirmeleri görüşü de yetersiz toplum ve aile etkileşimi kodu (n=4) olarak ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, Covid-19 salgını döneminde eve kapanmanın da çocukların çizgi film izleme süresini artırdığını (n=4), bu nedenle çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisinin artmış olabileceğini de ifade etmişlerdir.

Çocukların toplumsal cinsiyet algısını etkileyen faktörlerden bir diğeri olan akranlar (n=11) hakkında da katılımcılar görüşlerini paylaşmıştır. K4'ün konuya ilişkin paylaşımı aşağıda verilmiştir.

Mesela bir kız öğrencimin suluğu Örümcek Adam'lıymış. Çocuklar onu erkek öğrencimin zannetmişti, ama kız çocuğu da onu izliyormuş. Öğretmenim ben bunu izliyorum, ben onu seviyorum dedi. Diğerleri öğretmenim ama o erkek suluğu dediler. Öyle bir şey yok, bu erkek suluğu değil dedim. (K4)

Toplum teması altındaki öğretmen görüşleri ise Toplum Etkileşimi (n=11) ve Katı Cinsiyet Rolü Ayrımları (n=5) olarak iki kod altında ayrılmaktadır. Toplum ile etkileşimin çocukların toplumsal cinsiyet algısına olan etkisine ilişkin öğretmenler çocukların çevrelerindeki tanıdıklarından ve akrabalarından etkilenecek geliştirdikleri algıdan söz etmişlerdir. Öğretmenler ayrıca toplumda kadın ve erkeklere değer ve statü sağlayan özellikleri gözlemlemenin de etkili olduğunu düşünmektedirler.

... Askerlik, polislik, itfaiyecilik bu da toplum tarafından saygı gören kıyafetleri olduğu için çocuklar üniformalı meslekleri çok seviyorlar diye düşünüyorum. (K21)

Katılımcılar toplumda var olan katı toplumsal cinsiyet rollerinin (n=5) etkisinden de söz etmişlerdir. K14'ün cümlelerinden alıntılar da aşağıda verilmiştir.

Okulda dedik ki o meslek en çok kızlara yakışır. Ondan sonra yavaş yavaş ilerledi, toplum içerisinde de dediler ki kızlar o şekilde oturmaz, kızlar o şekilde gülmez, o şekilde konuşmaz şeklinde de yine ayırdık. Yani erkek adam ağlamaz diyerek böyle aileden başlayarak, okulda, çevrede, sokakta, mahallede hepsi birbirini tetikledi. (K14)

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Çizgi Filmlerin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Rolü Algıları Üzerindeki Etkisini Ele Alma Biçimleri Hakkındaki Bulgular

Bu kısımdaki bulgular tek bir tema altında sunulmuştur. Bu tema 3. araştırma sorusunun amacına uygun olarak Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Çizgi Filmlerin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Rolü Algıları Üzerindeki Etkisini Ele Alma Biçimleri şeklinde belirlenmiştir. Öğretmenler gözlemlerini ve deneyimlerini paylaştıktan sonra araştırmacı katılımcıların bu durumlara karşı tepkilerinin ne olduğunu sormuştur. Örneğin çizgi film karakterlerinin çocukların toplumsal cinsiyet rolü algısı üzerindeki etkisine ilişkin sorulara öğretmenlerin cevap vermesinin ardından araştırmacı "Gözlemlediğiniz bu durumlara yaklaşımınız nedir? Örnekler verebilir misiniz?" gibi sorular yönelmiştir. Bunun yanı sıra araştırmacı doğrudan "Çizgi filmlerde sunulan kadın ve erkek rollerinden bahsettik. Bu konuyu sınıfta çocuklarla konuşmak, etkinlikler yapmak vb. şekillerde ele alıyor musunuz?" gibi sorular sorarak bilgi almaya

çalışmıştır. Katılımcı konu ile ilgili bir deneyimi olup olmadığını paylaşmıştır. Katılımcının konu ile ilgili deneyimi yoksa araştırmacı bu konuda neler yapılabileceğine dair önerilerini sormuştur. Bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Çizgi Filmlerin Çocukların Toplumsal Cinsiyet Rolü Algıları Üzerindeki Etkisini Ele Alma Biçimleri

Kategori	Kod
Sorun Odaklı Müdahaleler	Çocuklar ile konuşmak (n=18) Aile ile iş birliği yapmak (n=2) Bazı oyuncaklara sınırlama getirmek (n=1)
Etkinlik Önerileri	Drama (n=10) Türkçe-Dil etkinlikleri (n=2)

Okul öncesi öğretmenleri, çocuklarla konuşmak (n=18), bazı oyun ve oyuncaklara sınırlama getirmek (n=1), ailelerle iş birliği yapmak (n=2) gibi toplumsal cinsiyet rollerini ele almak için uyguladıkları ve uygulanabileceğini düşündükleri bazı sorun odaklı müdahalelerden bahsetmişlerdir. Katılımcıların birçoğu çocuklarla güç, güzellik, meslekler, sosyal roller gibi toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili konular hakkında konuşmaktadırlar (n=18). Öğretmenler, çizgi filmlerdeki kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinden doğrudan bahsettikleri örnek durumlar paylaşmamışlardır. Öğretmenlerin ifadelerine göre, sınıfta toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili konuları gündeme gelmektedir, ancak bu konuşmaların kaynağı öğretmenlerin etkinliklerde ya da boş zamanlarında gözlemledikleri durumlardan olmaktadır. Aşağıda K24’ün bu konudaki ifadelerine yer verilmiştir.

...Ayrım yok hepiniz, eşitsiniz, o yapabiliyorsa sen de yapabilirsin ya da erkek de bunu yapar diyorum. Çıkıyor mu çıkıyor ama benim babam yapmaz ki ya da annem yapmaz ki bu işi hep babam yapar falan diyorlar. Konuşuyoruz bazen bununla ilgili. Peki mesela sen yapamaz mısın bunu dediğimde aslında yapabilirim diyor. O zaman demek ki ayırt etmemeliyiz aslında diye anlatmaya çalışıyorum. (K24)

K13 çocuklarla güzellik standartlarının gerçek hayatı yansıtmadığı ve sunulan standartlara uyma zorunluluklarının bulunmadığı konusunda konuştuğunu belirtmiştir.

Göbek olmamalı mesela. Niye göbeğimiz olmasın. Göbeğimiz de olabilir, bazen kilo alabiliriz, yanlış da yapabiliriz. Bazen saçlarımız dağınık olabilir, düzgün olmasa olabilir. Makyaj sağlığa zararlıdır. Yani her zaman makyajlı da gezemeyiz.... Hem kızlarda hem oğlan çocuklarımızda da aynı şekilde davranmaya çalışıyorum. (K13)

Benzer şekilde bir kadın okul öncesi öğretmeni olan K19 kendi hayatından örnekler vererek çocuklarla cinsiyet rolleri konusunda konuştuğunu ifade etmiştir.

Hepsinin gözü ayrıldı araba sürdüğümü duyunca. Öğretmenim senin araban mı var, sen araba kullanmayı biliyor musun, nasıl sürüyorsun? Sadece babalar sürer, babaların arabası vardır ama annesi çocuğunu getirip götüren arabası olan, yani ehliyeti olanlar da var. Ama sınıfın çoğunluğu maalesef o yönde. Yani amacımız zaten ne? O algıları değiştirebilmek. (K19)

Bazı katılımcılar (n=2) bu konuda aileler ile iş birliği yaptığından söz etmişlerdir. Ancak öğretmenlerin verdiği yanıtlar nadiren çocukların çizgi filmlerde maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yöneliktir. Örneğin K2 toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıkmayı sağlamak için ürettiği iki projeden bahsetmiştir. Ancak bu projelerin çıkış noktası çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajlarının etkisi değil, öğretmenin kendi gözlemleri olmuştur. K2’nin bu konudaki açıklaması aşağıda verilmiştir.

Mesela, akşam çocuklar anneleri ile uyuyor genelde. Sorduğum kadarıyla pijamasını giymesini, yatmadan önceki vücut temizliklerini, bunları genelde anne ile yapıyor çocuklar. Uyuyana kadarki süreçte masal anlatması da dahil anne yanında. Bu süreci mesela babanın yapmasını isterdim. Geçen sene yaptım bunu. Sınıfa Bana Masal Anlat Baba Projesi uyguladım ve sınıfa babaları davet ettim. Her baba sırayla bir hafta geldi ve çocuklara masal okudu. Bu onların çok hoşuna gitti. Eve de gidince çocuk baba bugün masalı sen oku demiş mesela. Çocuğun uyumasından, öz bakımından sorumlu olan kişinin babanın olduğu, babanın da onu uykuya hazırlayabileceğini anlattım. Bir de uzaktan eğitim sürecinde geçen sene babamla kek yaptım projesi yaptım. Çocuklar babaları ile kek yaptılar. Çok hoşlarına gitti annelerin de çok hoşuna gitti. Hatta anneler dedi ki biz mutfaka gireceklerini hiç zannetmiyorduk. Çocuklar o kadar mutlu oldular ki dedi. Eşim mutfakta yardım etmeye başladı tarzında güzel geri dönüşler geldi. (K2)

Okul öncesi öğretmenlerinden biri ise bazı oyuncaklara sınırlama getirdiğini (n=1) belirtmiştir. Katılımcının ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

...çok makyajlı, manken gibi bebekler vs. O tarz bebeklerin olmasını aslında istemiyorum. Sınıfımızda daha normal bebekler var. Oyuncak güzeldir aslında ama onların oyuncak gününde getirdikleri oyuncakların şekilciliğe yönlendirdiğini düşünüyorum çocukları. Yani herkes o bayan olmalı, herkes o prenses gibi olmalı düşüncesine kapılmalarını istemiyorum. O yönden biraz kısıtlıyorum. Okul öncesinin bu durum için çok erken olduğunu düşünüyorum. (K13)

Öğretmenlerin konuya yönelik sunduğu etkinlik örnekleri kategorisinde drama (n=10) ve Türkçe-dil (n=2) etkinlikleri bulunmaktadır. Katılımcıların sınıfta toplumsal cinsiyet konusuna yönelik bazı etkinlikler yaptığı ve/veya önerdiği söylenebilir. Ancak bu örneklerin birçoğu çizgi filmlerdeki kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerine yönelik değildir. Örneğin K5 tarafından önerilen drama etkinliğine bakıldığında özellikle çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajlarından değil de kızların genellikle toplumda güzellik ve naiflik ile ilişkilendirilen çiçek veya kelebek, erkeklerin ise iğne gibi zarar verici potansiyel taşıyan ve çalışkanlıkla ilişkilendirilen arı rolünü alması durumundan yola çıkarak bir müdahale yapılabileceğini ifade ettiği görülmektedir.

Küçük bir rol çalışması olabilirdi mesela. Hani böyle papatya arı vardır ya işte klasik kelebek uçuşu geldi dönerek falan. Genelde kızlar kelebek yapılır. Arılar erkekler yapılır. Çiçek de hep kızlar yapılır ya. Bu toplumsal bir yargıdır ve öğretmen bunu yaparken de bilinçli yapmaz, çünkü öyle gördük ya hep o alt kodlar öyle. Oyunu değiştirdim, çiçek erkek olsun, yani kız olmak zorunda değil. Böyle bir şey yapılabilirdi hem farklı olabilirdi hem çocuk da bunu sorgulayacak. Kızlar niye çiçek olmadı. Kızlar niye arı da biz niye çiçek oluyoruz vs. Buradan da o dengeye, o eşitliğe herkesin erkeklerin de bir çiçek olabileceği, çiçek kadar güzel olabileceği ya da... (K5)

K3'ün çizgi filmler üzerinden önerdiği drama etkinliğini anlattığı ifadeler ise aşağıda verilmiştir.

Ben aslında dramayla genellikle çizgi filmleri canlandırmak isterdim. Ve dediğiniz gibi bu sefer de hadi rolleri değişelim siz böyle olun erkekler kız rolünde olsun, kızlar erkek ya da baba rolünde olsun yani rolleri değiştirmek için drama ile bunu gerçekleştirebilirdik. (K3)

Benzer şekilde katılımcıların uyguladığı Türkçe-Dil etkinliklerinin (n=2) de çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerine bir müdahale olarak değil de genel toplumsal cinsiyet kalıplarına yönelik olarak ortaya çıktığı görülmektedir. K18'in Türkçe-dil etkinliği ile ilgili ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

Türkçe-dil etkinliklerinde bunları işlemeye çalışıyorum. Kendi hayatımdan örnekler vermem gerektiğinde bu konuyu vurgulamaya çalışıyorum. Eşimle olan ilişkiyi örnekliyorum. Onların beklentileri ile ilgili sohbet etmeye çalışıyorum. Oyunlarına katılıp oyunu başka bir kanala çekmeye çalışıyorum. (K18)

K10'un Türkçe-dil etkinliğini açıkladığı ifadeler de aşağıda verilmiştir.

Bugün mesela Kadınlar Günü ile ilgili kitap olarak Nezahat Onbaşlı'nın kitabını getirdim. Çünkü erkeklerde şey var. Hani asker sadece erkekler var, işte kızlar hiç askerde yok. İtfaiye öğretmenim, kız itfaiyeci olur mu diyor. Mesela onu yıkmak için biraz da onu getirdim. Tomris Hatun, Okçunun kitabını getirdim, onu okuyacağım. (K10)

Sonuç ve Tartışma

Mevcut çalışmada çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajları ve bu mesajların çocukların toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisine yönelik okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı ise okul öncesi öğretmenlerinin sınıf ortamında bu konuyu nasıl ele aldıklarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda, Niğde ilindeki devlet okullarında görev yapan 25 okul öncesi öğretmeni ile görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenler sınıflarında en sevilen çizgi filmlerin Rafadan Tayfa, Örümcek Adam, Kral Şakir, Pijamaskeliler ve Karlar Ülkesi olduğunu belirtmişlerdir. Alan yazındaki diğer çalışmalarda da bu çizgi filmlerin çocuklar arasında yaygın olduğu belirlenmiştir (Akça & Çilekçiler, 2019; Sadioğlu ve diğerleri, 2018; Şahin & İlhan, 2019; Şen, 2020; Yaralı & Avcı, 2017).

Öğretmenler çizgi filmlerde kadın karakterler yoluyla çocuklara uzun sarı saç, şık kıyafetler, renkli gözlü olma, zayıf olma gibi bazı güzellik standartlarının dayatıldığını düşünmektedirler. Ayrıca, öğretmenler, çocuklara dayatılan bu güzellik kalıplarının gerçek hayattaki kadın görünümüne benzemediğini ifade etmişlerdir. İlgili literatürde de çizgi filmlerde kadın güzelliğinin ön plana çıkarıldığı ve dayatılan güzellik standartlarının gerçek fiziksel özelliklerden oldukça farklı olduğu ortaya konmaktadır (Golden & Jacoby, 2018; Northup & Liebler, 2010; Papson, 2019; Walsh & Leaper, 2020; Zaheen ve diğerleri, 2020; Zor & Bulut, 2020). Benzer şekilde katılımcılar çizgi filmlerde kaslı ve güçlü erkek karakterlerin sıklıkla görüldüğünü,

sınıflarındaki erkek çocukların bu karakterlere hayranlık beslediklerini ifade etmişlerdir. İlgili literatüre bakıldığında da çizgi filmlerde erkek karakterlerin fiziksel gücünün özellikle vurgulandığını (Geena Davis Institute on Gender in Media, 2020; Lemish, 2010; Rodríguez, 2016) ve erkek çocuklarının bu karakterleri sevdiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Siibak & Vinter, 2014). Ayrıca katılımcılar hem kadın hem de erkek çizgi film karakterlerinin giyim kuşamında çoğunlukla toplumda maskülenlik ve feminenlik ile ilişkilendirilen renklerin kullanıldığına dikkat çekmişlerdir. Bu bulgu alan yazında çizgi film analizlerinin yapıldığı araştırmalar ile örtüşmektedir (Kalaycı, 2015; Özen Uyar & Yılmaz Genç, 2017; Şen, 2020).

Çalışmaya katılan birçok okul öncesi öğretmeninin çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin daha çok toplumda feminenlik ile ilişkilendirilen pasif, naif, şefkatli, sakın kişilik özelliklerine sahip olduğunu düşündükleri görülmektedir. Diğer yandan katılımcılar erkek karakterlerin maskülenlik ile ilişkilendirilen baskın, lider, zeki, özgüvenli gibi kişilik özelliklerine sahip olduklarını düşünmektedirler. Çizgi filmleri toplumsal cinsiyet mesajları açısından inceleyen birçok çalışma sonucunun bu bulgular ile örtüştüğü görülmektedir (Case, 2015; Hentges & Case, 2013; Leaper ve diğerleri, 2002; Rodríguez, 2016; Sahi, 2022; Ünlü, 2017). Thompson ve Zerbinos (1995), 1970'lerde yapılan bir başka çalışmayı tekrarlamak amacıyla 41 çizgi filmi incelemiş ve kadın karakterlerin, erkek karakterlere kıyasla daha fazla sevecen, kırılgan ve evcimen olarak tasvir edildiği sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla çizgi filmlerdeki kadın temsili 1995 yılında yapılan bu çalışmadan yaklaşık 30 yıl sonra da daha eşitlikçi olmaya yönelik gelişme gösteremediği söylenebilir. Bunlara ek olarak öğretmenler erkek karakterlerin kadın karakterlere kıyasla daha fazla ön planda olduğunu ve hikâyeye yön verdiğini düşünmektedirler. İlgili literatürde de çizgi filmlerde erkek karakterlerin sayıca daha fazla olduğu ve daha fazla ön planda bulunduğu belirtilmektedir (Martin, 2017; Rodríguez, 2016; Smith ve diğerleri, 2012; Ward & Grower, 2020). Luecke-Aleksa ve diğerlerine (1995) göre çocukların cinsiyet sabitliği kazanmasından sonra oğlan çocukları daha çok erkek odaklı programları izleme eğilimindeyken, bu değişiklik kızlar için geçerli değildir. Dolayısıyla bu durum medya üreticilerinin erkek izleyicilerini kaybetme endişelerine bağlı olabilir (Martin, 2017). Ticari kaygılarla yapılıyor olsa bile mevcut durum çocukların dünyayı erkek egemen bir yer olarak algılamasına ve kalıplaşmış cinsiyet rollerinin devamına neden olmaktadır (Calvert & Huston, 1987; Leaper & Friedman, 2007).

Katılımcılara göre çizgi film karakterleri toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun rollerde temsil edilmektedirler. Literatürdeki içerik analizi çalışmalarına bakıldığında katılımcıların ifadelerine paralel olarak anne rolündeki karakterlerin neredeyse her zaman ev içerisinde ve çocuk bakımı, yemek hazırlama, temizlik yapma gibi işlerde, kız çocuklarının ise bu işlere yardımcı olma rolünde temsil edildiği ortaya konmuştur (Muratoğlu Pehlivan, 2019). Kadın karakterler için öne çıkan bir diğer rol ise prensesliktir. Katılımcılara göre prenseslik, sihir gücü ve kusursuz güzellik ile ilişkilendirilmektedir. Öğretmenler bu konuda özellikle Karlar Ülkesi çizgi filmindeki Elsa karakterine değinmişlerdir. Elsa güçlü bir kadın karakter olarak beğeni toplasa da çizgi film birçok kalıplaşmış cinsiyet rolünü içinde barındırmaktadır (Streiff & Dundes, 2017). Öğretmenler tarafından ortaya konan bir diğer görüş ise çizgi filmlerde kadın karakterlerin bazı konularda başarı göstermesinin beklenmediği yönündedir. İlgili literatüre bakıldığında çizgi filmlerde kadın karakterler endişeli (Şen, 2020), erkeklerin tavsiyelerine ve korumasına muhtaç (Thompson & Zerbinos, 1995), savunmasız ve bağımlı (Lemish, 2010) rollerde görülmektedir. Diğer yandan katılımcılara göre erkek karakterler fiziksel güç, kahramanlık ve şiddet ile ilişkilendirilmektedir. Alan yazındaki araştırmalara bakıldığında da erkek çizgi film karakterleri kahraman (Case, 2015) ve rekabet eden (Özen Uyar & Yılmaz Genç, 2017) rollerinde temsil edilmektedir. Ayrıca öğretmenlere göre kadın karakterlere bilim ve teknoloji ile ilgili rollerde yer verilmemektedir. Yine bu bulguların da alan yazındaki bulgular ile örtüştüğü görülmektedir (Brownlow & Durham, 1997; Deniz, 2021; Rodríguez, 2016). Mevcut araştırmanın katılımcılarının çizgi filmlerde fiziksel özellikler, kişilik özellikleri ve roller bağlamında sunulan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin alan yazındaki çalışmaların sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir. Bu durumun katılımcı öğretmenlerin bu konuya ilişkin farkındalıklarının bulunduğunu gösterdiği söylenebilir.

Bu doğrultuda, katılımcı öğretmenler çizgi filmlerde kadın ve erkek rollerinde bazı değişikliklere gidilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar özellikle çizgi filmlerde ev işlerinin yalnızca kadınların, finansal kaynak sağlama görevinin de sadece erkeklerin görevi gibi sunulması durumunun değişmesi

gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden bazıları bu durumun günümüz gerçekliğine uygun olmadığını, artık birçok ailede böyle bir ayrımın bulunmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca erkek karakterlerin kahraman, kadınların ise aciz bir biçimde sunulması durumunun değişmesi gerektiğinden söz etmişlerdir. Ek olarak öğretmenler çizgi filmlerde kız çocuklarına güzellik standartlarının, erkek çocuklara ise şiddetin empoze edildiğini ve bu durumun değişmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılara göre çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet kalıpları erken çocukluk dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarını etkilemektedir ve bu etkiler sınıf ortamında gözlemlenebilmektedir. Öğretmenler hem kız hem de oğlan çocuklarının serbest zamanda oynadıkları oyunlarda kendilerini aynı cinsiyetten çizgi film karakterleri ile özdeşleştirdiklerini ve onları taklit ettiklerini belirtmişlerdir. Malhoyt-Lee (2018) tarafından anne ve öğretmenler ile yapılan çalışmada da katılımcılar benzer gözlemler paylaşmışlardır. Benzer şekilde sıklıkla süper kahraman medyası izleyen oğlan çocukların bu kahramanları taklit ettikleri ve kalıplaşmış erkek rollerini içselleştirdikleri bilinmektedir (Coyne ve diğerleri, 2014). Çocukların oyunda canlandırdıkları kimlikler benlik algılarıyla ve kendilerini dünyada nasıl konumlandırdıkları ile ilgilidir (Kendrick, 2005). Dolayısıyla öğretmenlerin bu konuda derinlemesine gözlemler yapmalarının çocukların toplumsal cinsiyet algıları, bu algının nereden kaynaklandığı gibi konularda bilgilendirici olacağı ve ihtiyaca yönelik müdahalelerde bulunmalarına yardımcı olacağı söylenebilir.

Katılımcıların önemle vurguladıkları başka bir husus ise çizgi filmlerin kız çocuklarının vücut algısına etkisidir. Örneğin K23 sınıfındaki bir kız çocuğunun Elsa karakteri gibi mavi gözlere sahip olmak istediğini belirttiğini ifade etmiştir. İlgili literatürdeki çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Brown ve Slaughter (2011) tarafından 4-26 yaş arası kadın katılımcılarla yapılan çalışmada katılımcıların normal vücut ve çekici vücut algılarının birbirinden farklı olduğu ortaya konmuştur. Malhoyt-Lee'nin (2018) çalışmasında ise anne ve öğretmenler medyadaki güzellik standartları nedeniyle kız çocuklarının kendi bedenlerinden hoşnut olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Alan yazındaki çalışmalarda çocukların izledikleri çizgi filmlerin tüketim davranışları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Leaper & Friedman, 2007; Robinson ve diğerleri, 2001). Mevcut araştırmanın bulgularına bakıldığında katılımcılar çizgi filmlerin çocukların tüketim davranışlarını yönlendirdiğini, bu şekilde dolaylı olarak da toplumsal cinsiyet algılarını etkilediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre çocuklar çizgi film karakterleri ile ilişkili ürünleri kullandıklarında bu karakterleri taklit etme eğilimindedirler. Bu nedenle çizgi film karakterleri ile ilişkili ürünleri kullanmanın çocukların oynadıkları oyunları sınırlandırdığına ve onların kimlik gelişimi etkilediğine inanmaktadırlar. Bu bağlamda Ray (2009) prenses olmanın süslü eşyalar ve kıyafetler ile ilişkilendirildiğini, kız çocuklarının Disney prenses temalı ürünleri kullanırken her defasında kendilerini prenses olarak hayal ettikleri bir oyuna dahil olduğunu ve Disney prenses temalı ürünleri kullanmanın bu yolla kız çocuklarının kişilik gelişimini etkilediğini savunmuştur. Benzer şekilde, oğlan çocuklarına yönelik oyuncak ve kıyafetlerin kalıplaşmış erkek fiziksel özelliklerine uygun olarak üretilmektedir (Murnen ve diğerleri, 2016; Raj ve diğerleri, 2021). Örneğin, karakter figürlerinin hareket halinde vücutları, aksesuar olarak silahları ve kızgın yüz ifadeleri vardır (Murnen ve diğerleri, 2016). Mevcut araştırmanın sonuçlarına ve ilgili literatüre dayanarak okul öncesi öğretmenlerinin çocukların izledikleri çizgi filmlerin yanı sıra kullandıkları ürünlere ve oynadıkları oyuncaklara da dikkat etmeleri ve bu konuda aileleri de bilinçlendirmeleri gerektiği söylenebilir.

Çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet algısına olan etkisine ilişkin bir diğer önemli bulgu, akran ilişkileridir. Öğretmenler kız çocukların evcilik oyunu oynarken, erkek çocukların ise yarış ve takım oyunu gibi oyunları oynarken karşı cinsten akranlarının dahil olmalarını reddettiklerini belirtmiştir. Katılımcılara göre bu durumun nedenlerinden biri çocukların çizgi filmlerde ev içi rollerde kadınları, yarış ve takım oyunlarında ise erkek karakterleri gözlemlemeleridir. Ayrıca, öğretmenler yine aynı nedenle erkek çocukların kızların basketbol gibi sporları, araba yarışlarını başaramayacaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine benzer şekilde birçok çalışma çizgi filmlerde erkek karakterlerin kadın karakterlerden sayıca daha fazla olduğunu ve bunun çocukların dünyayı "erkeklerin dünyası" olarak algılamasına neden olduğunu ortaya koymaktadır (Calvert & Huston, 1987; Leaper & Friedman, 2007; Martin, 2017; Smith ve diğerleri, 2012; Ward & Grower, 2020). Grace ve Henward (2013) çocuklarla medya üzerine

yaptıkları röportajlarda, çocukların kızların kendilerini savunma kabiliyetine sahip olmadıklarına inandıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Birçok çizgi filmde kadın karakterlerin erkeklerin korumasına muhtaç olarak temsil edildiği dikkate alındığında (Oliver & Green, 2001; Thompson & Zerbinos, 1995; Zor & Bulut, 2020), öğretmenlerin bu durum ile çizgi filmlerdeki kalıplaşmış cinsiyet rolleri arasında kurduğu bağlantı mantıklı görünmektedir.

Çocukların toplumsal cinsiyet algısını etkileyen diğer faktörlere yönelik öğretmen görüşleri incelendiğinde ise birçok katılımcı ailenin en önemli faktör olduğunu düşünmektedir. Ancak çizgi filmlerin en önemli faktör olduğunu düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Bazı katılımcılar çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet rolü algısına olan etkisinin Covid-19 döneminde artan televizyon izleme süresi ile ilişkili olabileceğini savunmuştur. Alan yazındaki çalışmalar da Covid-19 salgını döneminde artan televizyon izleme süresini ortaya koymaktadır (Bergmann ve diğerleri, 2022; Ribner ve diğerleri, 2021). Bunlara ek olarak, öğretmenlere göre çocuklar çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerini kendi yaşamlarıyla tutarlı olması nedeniyle benimsemektedirler. Konuyla ilgili olarak İşçibaşı (2001), çocukların kendi yaşamlarında benzer durumları yaşayıp yaşamamalarının, çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeleri konusunda belirleyici olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Sahi (2022), çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin kabul edilmesinde ebeveynlerin olası pekiştirici rolüne dikkat çekmiştir. Bu sonuçlara bakılarak öğretmenlerin konuya ilişkin kurduğu bağlantıların literatür ile tutarlı olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin çizgi filmlerin çocukların toplumsal cinsiyet rolü algısına olan etkisini sınıfta ele alma biçimlerine bakıldığında sorun odaklı müdahaleler ve etkinlikler görülmektedir. Sorun odaklı müdahalelere bakıldığında öğretmenlerin sıklıkla başvurduğu bir yöntem çocuklar ile konuşmaktır. Öğretmenler çocuklarla gerçekçi olmayan güzellik standartları, kız çocuklarının eğitimi ve kadınların iş hayatındaki yeri, ev işlerinin dengeli dağılımı, cinsiyete bağlı olmaksızın istenilen oyuncak ile oynanabileceği ve diğer cinsiyetten akranlarını dışlamamaları gerektiği konularında konuşmaktadırlar. Çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet kalıpları üzerinden olmasa bile öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliğini sınıfta meydana gelen olay ve durumlar üzerinden gündeme getirmektedir. Örneğin K19 kendi hayatından örnek vererek araba kullanmanın toplumdaki genel kabulün aksine yalnızca erkekler için geçerli bir eylem olmadığını açıklamış, çocukların bu konudaki yanlış inancını gidermeye çalışmıştır. Görüşme sonunda araştırmacı katılımcılara eklemek istedikleri başka bir husus olup olmadığını sorduğunda, birçok araştırmacı daha önce çizgi filmlerin içerdiği toplumsal cinsiyet kalıpları ve çocuklar üzerindeki etkileri hakkında düşünmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca çocukların izledikleri çizgi filmleri daha dikkatli bir şekilde takip etmeleri gerektiği konusunda farkındalık kazandıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Temiz (2019) öğretmenlerin medyanın çocuklar üzerindeki etkilerini gözlemleyerek değerlendirdiklerini ancak bununla ilgili yalnızca konusu açıldığında konuştuklarını ortaya koymuştur. Malhoyt-Lee (2018) ise ebeveynlerin ve öğretmenlerin etkilerinin farkında olsalar dahi medyadaki mesajlara eleştirel yaklaşımları konusunda çocukları desteklemediklerini belirtmiştir. Bununla birlikte bir katılımcı kız çocuklarına güzellik algılarını dayatan oyuncak bebekler ile oynamalarını yasakladığını belirtmiştir. Bu müdahalenin kız çocuklarının güzellik standartlarını içselleştirmemesine yönelik bir koruma mekanizması olduğu söylenebilir. Güzellik standartlarını aşırı ön plana çıkaran oyuncakların (Barbie, Bratz vb.) okul öncesi dönemdeki kız çocuklarında olumsuz beden algısına neden olduğu bilinmektedir (Dittmar ve diğerleri, 2006). Bu nedenle öğretmenin müdahalesi anlaşılabilir. Ancak çocuklar çocuklukları boyunca bu tür oyuncaklardan kaçamazlar. Bu nedenle, öğretmenlerin çocukları bu oyuncaklara eleştirel bir gözle bakmaları için güçlendirmesi ve çocukların öz sevgilerini ve saygılarını geliştirmelerine yardımcı olmasının daha uygun bir müdahale olacağı söylenebilir.

Öğretmenler tarafından sözü edilen etkinliklere bakıldığında ise drama ve Türkçe dil etkinlikleri görülmektedir. Önerilen drama etkinlikleri cinsiyet eşitliği gözetilen hikayelerin sınıfta canlandırılması ve çizgi filmlerdeki kadın rollerini erkek çocuklara, erkek rollerini ise kız çocuklara vererek canlandırma yapılması şeklindedir. Çizgi filmlerdeki rolleri tersine çevirerek çocuklara dağıtmayı öneren katılımcılar bu şekilde çocukların karşı cinsin yaptığı şeyleri yapabileceklerini görerek toplumsal cinsiyet kalıplarının yanlış olduğunu anlayabileceklerini savunmuşlardır. Diğer yandan önerilen bu etkinliğin erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişim süreçlerine uygunluğunun tartışmalı olduğu düşünülmektedir. Cinsel

gelişim süreçlerine bakıldığında 4 ila 5 yaş arasında cinsiyet değişmezliğinin gelişimi devam etmektedir (Warin, 2000). Bu açıdan bakıldığında, bazı çocukların bu etkinlik nedeniyle kendi cinsiyetleri ile ilgili kafa karışıklığı yaşayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dahası, bu etkinlik amaçlanan aksine çocukların bazı iş ve davranışların karşı cinse ait olduğuna, dolayısıyla bunları yapmak için cinsiyetlerinin değişmesi gerektiğine inanmalarına neden olabilir. Örneğin Rafadan Tayfa çizgi filminde futbol oynayan Hayri karakterini canlandıran bir kız hem kızların hem de erkeklerin futbol oynayabileceğini düşünmek yerine, gerçek hayatta futbol oynayabilmek için Hayri gibi erkek olması gerektiğini düşünebilir.

Özetlemek gerekirse çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet mesajları hakkındaki görüşlerinin çoğunlukla ilgili literatür ile örtüştüğü söylenebilir. Ayrıca bu mesajların çocuklar üzerindeki öğretmenler tarafından gözlemlenen etkilerinin de literatür ile paralel olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmanın bu bağlamda toplumda var olan geleneksel cinsiyet rollerinin sürdürülmesinde çizgi filmlerin etkisini bir kez daha ortaya koyduğu söylenebilir. Bu anlamda çizgi film içerik üreticilerinin çizgi filmleri hazırlarken verdikleri mesajları süzgeçten geçirmeleri konusunda yönlendirici olacağı düşünülmektedir. Diğer yandan öğretmenlerin bu etkilere yönelik müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çocuklar erken yaşlardan itibaren medya mesajlarını eleştirel gözlerle filtreleyebilmeleri için güçlendirilmelidir (Jongenelis ve diğerleri, 2014). Bu çalışmanın katılımcılarının bir kısmı eleştirel medya okuryazarlığı konulu hizmet içi eğitime katılmış olsalar da önerdikleri müdahale yöntemlerinin uygun ve yeterli olmadığı görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak hizmet içi eğitimlerin kalitesi konulu çalışmalar yapılmasının, daha sonra da bu çalışmalara yönelik hizmet içi eğitimlerde iyileştirmelere gidilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca üniversite düzeyinde okul öncesi öğretmenleri için zorunlu eleştirel medya okuryazarlığı eğitimi dersinin eklenmesi, bu sayede öğretmenlerin bu konuda gerekli adımları atabilecek donanımına sahip olmaları sağlanabilir (Burak & Durak, 2021). Bu bağlamda gerekli altyapı çalışmaları tamamlandıktan sonra okul öncesi öğretmenleri için lisans programlarına zorunlu medya okuryazarlığı dersi eklenmesi önerilebilir. Ayrıca çizgi filmlerin okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet rolü algılarına olan etkilerinin sistematik sınıf içi gözlemler yoluyla inceleyen çalışmaların yapılması da önerilebilir.

Yazarların Beyanı

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Bu çalışma, ilk yazarın Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne sunduğu Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir. Verilerin toplanması, analiz edilmesi ve makalenin yazım aşamasında bütün araştırmacılar birlikte çalışmıştır.

Etik Kurul Kararı: Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 14.01.2022 tarih ve 0065-ODTÜİAEK-2022 protokol numarası ile etik kurul onayı verilmiştir.

Çatışma beyanı: Araştırma sürecinde herhangi bir kişi ya da kurumla çıkar çatışması yaşanmamıştır.

Destek ve teşekkür: Bu araştırmanın yürütülmesi sürecinde herhangi bir destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Akça, F., & Çilekçiler, N. K. (2019). The cartoon characters with the greatest influence on preschool children and the digital dangers they can be exposed to while identifying with these characters. *Addicta: The Turkish Journal of Addictions*, 6(2), 403-433. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2019.6.2.0053>
- Akçay, S., & Koca, E. (2024). Nitel araştırmalarda veri doygunluğu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 829-848.
- Aktaş Arnas, Y. (2005). 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), 1303-6521.
- Baker, K., & Raney, A. A. (2007). Equally super?: Gender-role stereotyping of superheroes in children's animated programs. *Mass Communication & Society*, 10(1), 25-41. <https://doi.org/10.1080/15205430709337003>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Bergmann, C., Dimitrova, N., Alaslani, K., Almohammadi, A., Alroqi, H., Aussems, S., ... & Mani, N. (2022). Young children's screen time during the first COVID-19 lockdown in 12 countries. *Scientific Reports*, 12(1), 1- 15. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-05840-5>

- Berns, R. M. (2013). *Child, family, school, community: Socialization and support*. Wadsworth Publishing Company.
- Blakemore, J. E. O., Berenbaum, S. A., & Liben, L. S. (2008). *Gender development*. Psychology Press.
- Bond, B. J. (2016). Fairy godmothers> robots: The influence of televised gender stereotypes and counter-stereotypes on girls' perceptions of STEM. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 36(2), 91-97. <https://doi.org/10.1177/0270467616655951>
- Brown, F. L., & Slaughter, V. (2011). Normal body, beautiful body: Discrepant perceptions reveal a pervasive 'thin ideal from childhood to adulthood. *Body Image*, 8(2), 119-125. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2011.02.002>
- Brownlow, S., & Durham, S. (1997). Sex differences in the use of science and technology in children's cartoons. *Journal of Science Education and Technology*, 6(2), 103-110.
- Burak, S., & Durak, S. T. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ve iletişim becerileri Media literacy and communication skills of pre-school pre-service teachers. *Journal of International Education Science*, 28(8), 102-136.
- Calvert, S. L., & Huston, A. C. (1987). Television and children's gender schemata. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1987(38), 75-88.
- Case, S. (2015). *Tough turtles and pretty princesses: a content analysis of gender representations in popular children's media* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Georgetown University.
- Çelebi, E. (2014). 4-6 yaş arası çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerine okulöncesi öğretmenlerin görüş ve tutumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(32), 476-485.
- Chakroff, J. L., & Nathanson, A. I. (2008). Parent and school interventions: Mediation and media literacy. In S. L. Calvert & B. J. Wilson (Eds.), *The handbook of children, media, and development* (pp. 552-576). Blackwell Publishing.
- Ciboci, L., Kanižaj, I., & Labaš, D. (2014). Media education from the perspective of parents of preschool children: challenges and trends in free time media use. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 20(2), 53-69.
- Coyne, S. M., Stockdale, L., Linder, J. R., Nelson, D. A., Collier, K. M., & Essig, L. W. (2017). Pow! Boom! Kablam! Effects of viewing superhero programs on aggressive, prosocial, and defending behaviors in preschool children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(8), 1523-1535. <https://doi.org/10.1007/s10802-016-0253-6>
- Coyne, S., Lindner, J., Rasmussen, E., Nelson, D., & Collier, K. (2014). It's a bird! It's a plane! It's a gender stereotype!: Longitudinal associations between superhero viewing and gender stereotyped play. *Sex Roles*, 70, 416-430. <https://doi.org/10.1007/s11199-014-0374-8>
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Darga, H., Öztürk, F. Z., & Öztürk, T. (2021). Çizgi filmlerin çocukların dil ve sosyal gelişim alanlarına etkisine yönelik ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(1), 59-77. <https://doi.org/10.38089/iperj.2021.46>
- Davidson, E. S., Yasuna, A., & Tower, A. (1979). The effects of television cartoons on sex-role stereotyping in young girls. *Child Development*, 50(2), 597-600.
- Deniz, A. (2021). Yerli yapım çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet eşit (siz) liği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(43), 6942-6979.
- Dittmar, H., Halliwell, E., & Ive, S. (2006). Does Barbie make girls want to be thin? The effect of experimental exposure to images of dolls on the body image of 5-to 8-year-old girls. *Developmental psychology*, 42(2), 283-292. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.2.283>
- Dukes, S. (1984). Phenomenological methodology in the human sciences. *Journal of Religion and Health*, 23(3), 197-203.
- Erdem, C., & Eristi, B. (2018). Paving the way for media literacy instruction in preservice teacher education: Prospective teachers' levels of media literacy skills. *International Journal of Instruction*, 11(4), 795-810. <https://doi.org/10.12973/iji.2018.11450a>
- Flores-Koulish, S. A., Deal, D., Losinger, J., McCarthy, K., & Rosebrugh, E. (2011). After the media literacy course: Three early childhood teachers look back. *Action in Teacher Education*, 33(2), 127-143. <https://doi.org/10.1080/01626620.2011.569308>
- Frueh, T., & McGhee, P. E. (1975). Traditional sex role development and amount of time spent watching television. *Developmental Psychology*, 11(1), 109. <https://doi.org/10.1037/h0076133>
- Geena Davis Institute on Gender in Media. (2019). *Historic gender parity in children's television*. <https://geenadavisinstitute.org/wp-content/uploads/2024/01/see-jane-2019-full-report.pdf>
- Geena Davis Institute on Gender in Media. (2020). *If he can see it, will he be it? Representations of masculinity in boy's television*. <https://seejane.org/wpcontent/uploads/if-he-can-see-it-will-he-be-it-representations-of-masculinity-in-boys-tv.pdf>
- Giroux, H. A. (1983). *Theory and resistance in education*. Heinemann.
- Golden, J. C., & Jacoby, J. W. (2018). Playing princess: preschool girls' interpretations of gender stereotypes in Disney princess media. *Sex Roles*, 79(5), 299-313. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0773-8>

- Grace, D. J., & Henward, A. S. (2013). Investigating young children's talk about the media. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 14(2), 138-154. <https://doi.org/10.2304/ciec.2013.14.2.138>
- Gündüz, T., Akyüz, A. N., & Büyüksahin Sunal, A. (2020). Çocuk ve ergenlerde televizyon izleme sıklığı ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları: Ekme Kuramı bağlamında bir derleme çalışması. *Nesne*, 8(17), 333-358. <https://doi.org/10.7816/nesne-08-17-12>
- Hentges, B., & Case, K., (2013). Gender representations on Disney Channel, Cartoon Network, and Nickelodeon Broadcasts in the United States. *Journal of Children and Media*, 7(3), 319-333. <https://doi.org/10.1080/17482798.2012.729150>
- Hust, S. J., & Brown, J. D. (2008). Gender, media use, and effects. In S. L. Calvert & B. J. Wilson (Eds.), *The handbook of children, media, and development* (pp. 98-120). Blackwell Publishing.
- İşçibaşı, Y. (2001). Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki saldırganlık etkisi: Amerikan örneği. *Kurgu Dergisi*, 18, 79-90.
- Jongenelis, M. I., Byrne, S. M., & Pettigrew, S. (2014). Self-objectification, body image disturbance, and eating disorder symptoms in young Australian children. *Body Image*, 11(3), 290-302. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2014.04.002>
- Kalaycı, N. (2015). Analyses of the cartoon series from a gender equality perspective: Pepee. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 253-269. <https://doi.org/10.15390/EB.2015.3836>
- Kendrick, M. (2005). Playing house: A 'sideways' glance at literacy and identity in early childhood. *Journal of Early Childhood Literacy*, 5(1), 5-28. <https://doi.org/10.1177/1468798405050592>
- Keys, J. (2016). Doc McStuffins and Dora the Explorer: Representations of gender, race, and class in US animation. *Journal of Children and Media*, 10(3), 355-368. <https://doi.org/10.1080/17482798.2015.1127835>
- Kirsh, S. J. (2010). *Media and youth: A developmental perspective*. Wiley.
- Laskar, K. A. (2021). Gender-sensitive Portrayal in Cartoon Shows for Preschoolers: A Critical Analysis of Masha and the Bear. *Asia Pacific Media Educator*, 31(2), 212-228. <https://doi.org/10.1177/1326365X211048587>
- Leaper, C., & Friedman, C. (2007). The socialization of gender. In Grusec, J., & Hastings, P. (Eds.), *Handbook of Socialization: Theory and Research* (pp. 561-587). Guilford Press.
- Leaper, C., Breed, L., Hoffman, L., & Perlman, C. A. (2002). Variations in the gender-stereotyped content of children's television cartoons across genres. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(8), 1653-1662. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb02767.x>
- Lemish, D. (2010). *Screening gender on children's television: The views of producers around the world*. Routledge.
- Luecke-Aleksa, D., Anderson, D., Collins, P., & Schmitt, K. (1995). Gender constancy and television viewing. *Developmental Psychology*, 31, 773-780. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.31.5.773>
- Lune, H., & Berg, B. L. (2017). *Qualitative research methods for the social sciences*. Pearson.
- Malhoyt-Lee, J. M. (2018). *Precursors of sexualization: Perspectives of mothers and female teachers regarding the influence of the media on 4-year old girls' gender identity development* [Doctoral dissertation]. Florida Atlantic University.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2016). *Designing qualitative research*. Sage publications.
- Martin, R. (2017). Gender and emotion stereotypes in children's television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(3), 499-517. <https://doi.org/10.1080/08838151.2017.1344667>
- Merdin, E. (2017). *Young children's electronic media use and parental mediation* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Merriam, S. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jon Willey& Sons.
- Miles, M. B & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. Sage.
- Muratoğlu Pehlivan, B. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türk çizgi filmlerinde anne ve baba temsili üzerine bir çalışma. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 15-27.
- Murnen, S. K., Greenfield, C., Younger, A., & Boyd, H. (2016). Boys act and girls appear: A content analysis of gender stereotypes associated with characters in children's popular culture. *Sex Roles*, 74(1), 78-91. <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0558-x>
- Nathanson, A. I., & Cantor, J. (2000). Reducing the aggression-promoting effect of violent cartoons by increasing children's fictional involvement with the victim: A study of active mediation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44(1), 125-142.
- Neumann, M. M., Merchant, G., & Burnett, C. (2020). Young children and tablets: the views of parents and teachers. *Early Child Development and Care*, 190(11), 1750-1761. <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1550083>
- Nikken, P., & Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423-3435. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0144-4>

- Northup, T., & Liebler, C. M. (2010). The good, the bad, and the beautiful: Beauty ideals on the Disney and Nickelodeon channels. *Journal of Children and Media*, 4(3), 265-282. <https://doi.org/10.1080/17482798.2010.496917>
- Oliver, M. B., & Green, S. (2001). Development of gender differences in children's responses to animated entertainment. *Sex Roles*, 45(1), 67-88. <https://doi.org/10.1023/A:1013012401836>
- Oruç, C., Tecim, E., & Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Özen Uyar, R., & Yılmaz Genç, M. M. (2017). Yerli yapım çizgi filmlerde sunulan toplumsal cinsiyet rolleri. Ö. Demirel & S. Dinçer (Eds.), *Küreselleşen Dünyada Eğitim* (ss. 679-712) içinde. Pegem Akademi.
- Papson, K. (2019). *The Princess Problem: A Critical Analysis of Disney's Representations of Cultures and Gender in The Princess and the Frog, Frozen, Elena of Avalor, and Moana* [Doctoral dissertation]. University of Nevada.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu. (2013). *Türkiye'de çocukların medya kullanım alışkanlıkları araştırması*. <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-kamuoyuarastirmalari/3890/5231/turkiyede-cocuklarin-medya-kullanimaliskanliklari-arastirmasi-2013.htm>
- Raj, A., Milton, A., & Ekstrand, M. D. (2021). Pink for Princesses, Blue for Superheroes: The Need to Examine Gender Stereotypes in Kid's Products in Search and Recommendations. In *5th KidRec Workshop: Search and Recommendation Technology through the Lens of a Teacher - colocated with ACM IDC*.
- Ray, E. G. (2009). Part of their world: Gender identity found in Disney princesses, consumerism, and performative play [Master's thesis]. Brigham Young University.
- Ribner, A. D., Coulanges, L., Friedman, S., Libertus, M. E., Hughes, C., Foley, S., ... & Silver, A. (2021). Screen time in the Coronavirus 2019 Era: International trends of increasing use among 3-to 7-year-old children. *The Journal of Pediatrics*, 239, 59-66. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2021.08.068>
- Rideout, V., & Robb, M. B. (2020). *The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight, 2020*. Common Sense Media.
- Robinson, O. C. (2014). Sampling in interview-based qualitative research: A theoretical and practical guide. *Qualitative Research in Psychology*, 11(1), 25-41. <https://doi.org/10.1080/14780887.2013.801543>
- Robinson, T. N., Saphir, M. N., Kraemer, H. C., Varady, A., & Haydel, K. F. (2001). Effects of reducing television viewing on children's requests for toys: A randomized controlled trial. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 22(3), 179-184.
- Rodríguez, L. C. (2016). *Gender issues and cartoon characters: the case of Phineas & Ferb* [Master's thesis]. Universidad de Valladolid.
- Sadioğlu, Ö., Turan, M., Dikmen, N., Yılmaz, M., & Özkan, Y. (2018). Değerlerin öğretiminde çizgi filmler: Rafadan Tayfa örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 240-251. <https://doi.org/10.17679/inuefd.333173>
- Sahi, N. (2022). Perpetuating gender bias in children's cartoons: Portrayal of female characters in Shin Chan and Doraemon. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, 7(1), 10-14. <https://doi.org/10.22161/ijels.71.3>
- Şahin, A. T., & Alat, Z. (2021). Toplumsal cinsiyet ve medya. In Ş. Kılıç (Eds.), *Çocuk ve Medya* (pp. 193-208). Pegem Akademi.
- Şahin, M. K., Çoban, A., & Karaman, N. G. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin medyanın çocukların beslenme alışkanlıkları ve bozuklukları üzerindeki etkisine yönelik bakış açıları. *Elementary Education Online*, 17(1), 125-142. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.413749>
- Şahin, S., & İlhan, V. (2019). Primary school children's practices of watching cartoons and their perceptions about cartoon characters. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (34), 26-48. <https://doi.org/10.17829/turcom.423391>
- Şen, B. (2020). *Okul öncesi dönem çocukları tarafından izlenen çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Signorielli, N. (1990). Children, television, and gender roles: Messages and impact. *Journal of Adolescent Health Care*, 11(1), 50-58. [https://doi.org/10.1016/0197-0070\(90\)90129-P](https://doi.org/10.1016/0197-0070(90)90129-P)
- Siibak, A., & Vinter, K. (2014). "No Silly Girls' Films!" analysis of Estonian preschool children's gender specific tastes in media favourites and their possible implications for preschool learning practices. *International Journal of Early Childhood*, 46, 357-372.
- Sikora, J., & A. Pokropek (2011). *Gendered career expectations of students: perspectives from PISA 2006*. OECD Education Working Papers, No. 57. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5kghw6891gms-en>
- Slater, A., & Tiggemann, M. (2016). Little girls in a grown up world: Exposure to sexualized media, internalization of sexualization messages, and body image in 6-9 year-old girls. *Body Image*, 18, 19-22. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2016.04.004>
- Smith, S. L., Choueiti, M., Prescott, A., & Pieper, K. (2012). *Gender roles & occupations: A look at character attributes and job-related aspirations in film and television*. Geena Davis Institute on Gender in Media. <https://geenadavisinstitute.org/research/gender-roles-occupations-a-look-at-character-attributes-and-job-related-aspirations-in-film-and-television/>
- Strasburger, V. C., Wilson, B. J., & Jordan, A. B. (2013). *Children, adolescents, and the media*. Sage Publications.

- Streiff, M., & Dundes, L. (2017). Frozen in time: How Disney gender stereotypes its most powerful princess. *Social Sciences*, 6(2), 38. <https://doi.org/10.3390/socsci6020038>
- Temiz, E. T. (2019). *Ana baba ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Thompson, T. L., & Zerbinos, E. (1995). Gender roles in animated cartoons: Has the picture changed in 20 years? *Sex Roles*, 32(9), 651-673. <https://doi.org/10.1007/BF01544217>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- Ünlü, A. S. (2017). *Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Üniversitesi.
- Vodopivec, J. L. (2011). Some aspects of teaching media literacy to preschool children in Slovenia from a perception standpoint of teachers and parents. *Acta Didactica Napocensia*, 4, 69-78.
- Walsh, A., & Leaper, C. (2020). A content analysis of gender representations in preschool children's television. *Mass Communication and Society*, 23(3), 331-355. <https://doi.org/10.1080/15205436.2019.1664593>
- Ward, L. M., & Aubrey, J. S. (2017). *Watching gender: How stereotypes in movies and on TV impact kids' development*. Common Sense Media.
- Ward, L. M., & Grower, P. (2020). Media and the development of gender role stereotypes. *Annual Review of Developmental Psychology*, 2(1), 177-199.
- Warin, J. (2000). The attainment of self-consistency through gender in young children. *Sex Roles*, 42(3), 209-231. <https://doi.org/10.1023/A:1007039222998>
- Witt, S. D. (2000). Review of research: The influence of television on children's gender role socialization. *Childhood Education*, 76(5), 322-324. <https://doi.org/10.1080/00094056.2000.10522124>
- Yaralı, K. T., & Avcı, N. (2017). Bir çizgi filmin popüler kültür açısından incelenmesi: Rafadan Tayfa. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 449-470. <https://doi.org/10.19145/gumuscomm.275465>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zaheen, B., Manzoor, S., & Safdar, A. (2020). TV cartoon programs: an analysis of gender roles and characteristics. *Pakistan Social Sciences Review*, 4(2), 460-472.
- Zor İ. & Bulut S. (2020). Toplumsal cinsiyet kavramına animasyon filmleriyle bakmak: Buz Devri, Shrek ve Winx Club: Kayıp Krallığın Sırrı örnekleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(1), 58-69.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Children's cartoons significantly influence the development of children's perception of gender roles (Giroux, 1983). Although recent studies have revealed that some cartoons promote gender equality (Keys, 2016; Laskar, 2021; Martin, 2017), many cartoons continue to reinforce gender stereotypes (Deniz, 2021; Kalaycı, 2015; Walsh & Leaper, 2020; Zaheen et al., 2020). For instance, female characters are portrayed in domestic roles such as cooking and childcare, whereas male characters are portrayed in roles related to science and technology (Deniz, 2021). Extant studies have revealed that children's exposure to stereotypical gender roles in children's cartoons is associated with adverse effects such as negative body image in girls (Slater & Tiggemann, 2016) and internalizing violence in boys (Coyne et al., 2017). According to the Gender Role Socialization Theory, which is based on the Social Learning Theory of Bandura (1977), children take characters in the media as role models and imitate them.

Children who internalize stereotypical gender roles may shape their behaviors according to these roles, which may result in limited experiences and prevent them from pursuing their desires (Sikora & Pokropek, 2011). Supporting children's media literacy skills is essential to help them critically analyze all media content, including stereotypical gender roles in the media (Flores-Koulis et al., 2011). Early childhood teachers have a critical role in developing early literacy skills in young children using media mediation strategies such as in-class discussions on the content children watch (Chakroff & Nathanson, 2008). This study aims to examine early childhood teachers' views on the stereotypical gender role messages in children's cartoons and their impact on children's gender role perception. Additionally, it seeks to examine how teachers address these impacts in the classroom environment.

Method

The study was conducted as a phenomenological study, one of the qualitative research methods. The researcher interviewed 25 early childhood teachers serving in public preschools in Niğde Province. The researcher prepared the interview questions based on the aim of the study. Expert opinions were sought, and a pilot study was conducted to finalize interview questions. The final form of the interview protocol comprised 7 demographic questions and 11 open-ended questions. The approximate duration for each interview was 30 minutes. The researcher used the data analysis method suggested by Creswell (2007) for phenomenological studies. Based on this method, the codes were generated and listed after transcribing the voice recordings. The codes were then grouped, and categories were established.

Results

According to the participants, male and female cartoon characters have physical and personal characteristics that are coherent with traditional gender roles. For example, teachers mentioned that many female characters in cartoons are portrayed in domestic roles, whereas male characters are presented in various occupations. Moreover, teachers emphasized that female characters are portrayed in princess roles (n=8), and male characters are portrayed as strong (n=10) and dominant (n=7). According to teachers, children's cartoons impose beauty standards on girls (n=2) and violence on boys (n=4). Additionally, teachers observe the impacts of stereotypical gender role messages on children during free time activities. Children imitate the inequalitarian gender roles of cartoon characters in their free play. They believe that with the impact of passive and ineffectual female characters boys discriminate against girls in certain games (n=6). Further, according to the participants, children's consumption behavior is influenced by cartoons, and gender-oriented products featuring cartoon characters contribute to the internalization of stereotypical gender roles. Although majority of the teachers believe that family is the most critical factor (n=17) in the constitution of children's role perception, many of them believe that cartoons perpetuate the existing gender roles in society. Teachers mentioned that they discuss gender stereotypes in cartoons with the children (n=18) and conduct activities such as plays (n=19) to address this situation. Despite early childhood teachers being aware that cartoons affect children's perception of gender, their interventions and activities do not address these impacts sufficiently or

are not developmentally appropriate.

Conclusion

Although many early childhood teachers believe children's cartoons cause stereotypical gender perception in young children, they do not interfere with this situation. Children must have the ability to analyze messages in the media truly. Early childhood teachers have a significant responsibility in this issue. Thus, necessary education on media literacy should be provided for pre-service and in-service early childhood teachers for them to empower young children against stereotypical gender role messages in the media.